

DIAGNOZA PROFILAKTYCZNA DLA GMINY BRZYSKA

Część 1.

Działania profilaktyczne oraz prewencyjne podejmowane na terenie gminy

Część 2.

Raport z badań ankietowych uczniów szkół z terenu gminy

Brzyska , 2019r.

Spis treści Części 1

1. Wstęp – czemu służy diagnoza profilaktyczna	3
2. Krótka charakterystyka gminy, w kontekście problemów uzależnień i przemocy.....	4
3. Dostępność napojów alkoholowych na terenie gminy, skala problemu	5
4. Naruszenia prawa i czyny przestępcze, związane ze spożywaniem alkoholu	8
5. Występowanie przemocy, w tym domowej	9
6. Działania profilaktyczne realizowane na terenie gminy	12
6.1. Działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.....	13
6.2. Działania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzyskach.....	14
6.3. Działania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie	17
7. Zapisy dotyczące profilaktyki uzależnień i przemocy w lokalnych dokumentach planistycznych	22
7.1. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Brzyska na lata 2015-2020.....	22
7.2. „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy na lata 2016-2022”	23
7.3. „Gminny Program Wspierania Rodzin Dla Gminy Brzyska Na Lata 2018-2020”	23
7.4. „Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Program Przeciwdziałania Narkomanii”... ..	24

Spis treści Części 2

1. Opis metodologii i celów badania	26
2. Synteza wyników badania ankietowego.....	27
3. Charakterystyka uczestników badania.....	28
4. Problem spożywania napojów alkoholowych przez uczniów.....	29
4.1. Czy uczniowie piją alkohol, a jeżeli tak to jak często?.....	29
4.2. Jaki alkohol piją najczęściej?	30
4.3. W jakich okolicznościach spożywany jest alkohol?.....	31
4.4. Skutki picia alkoholu.....	32
5. Problem palenia tytoniu i e-papierosów.....	33
5.1. Jaki odsetek młodzieży pali?.....	33
5.2. Powody palenia.....	34
5.3. Ocena stereotypów dotyczących palenia.....	35
6. Używanie substancji psychoaktywnych – narkotyków, dopalaczy, lekarstw itp.	36
7. Problem przemocy w rodzinie, przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy	39
8. Ocena skuteczności działań profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży	46
9. Spis tabel i wykresów	49
10. Kwestionariusz ankiety dla uczniów	51

1. Wstęp – czemu służy diagnoza profilaktyczna

Diagnoza profilaktyczna podejmuje tematykę uzależnień (alkohol, środki psychoaktywne, nikotyna) oraz przemocy (domowej, rówieśniczej, cyberprzemocy). Z jednej strony jest analizą sytuacji „zastanej” w gminie w tym zakresie, z drugiej opisem działań profilaktycznych i prewencyjnych, podejmowanych przez GOPS, Zespół interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, szkoły, Policję, lokalne organizacje pozarządowe itp.

Diagnoza jest podstawą Gminnego Programu Profilaktyki oraz niezbędnym źródłem wiedzy dla GOPS-u, GKRPA, Zespołu Interdyscyplinarnego oraz innych interesariuszy zaangażowanych w przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy. Obejmuje nie tylko raport z badań ankietowych, realizowanych w szkołach z terenu Gminy Brzyska (część 2 Diagnozy), ale także podsumowanie oceny adekwatności i skuteczności prowadzonych działań profilaktycznych na terenie gminy (część 1). Z Diagnozy dowiemy się więc nie tylko „jak jest” (skala problemów, kogo dotyczą, jakie negatywne skutki społeczne powodują itp.), ale także „czym dysponujemy” (jakie są lokalne zasoby, jak przebiega współpraca, czy dotychczasowe działania są skuteczne itp.).

Obie części diagnozy są ze sobą bezpośrednio powiązane, ponieważ znajomość skali problemów pozwala zaplanować skuteczne działania profilaktyczne i dostosowywać je do oczekiwań i potrzeb społeczności lokalnej. Świadomość występowania problemów oraz ich zmienności w czasie i dynamiki (np. pojawienie się dopalaczy, których jeszcze 10 lat temu na terenie Polski praktycznie nie występowały), znajomość grup ryzyka itp. pozwala na zastosowanie działań tam, gdzie są rzeczywiście potrzebne i w zakresie, który jest aktualnie niezbędny.

Schemat 1. Praktyczne zadania diagnozy

Diagnoza niniejsza zawiera także rekomendacje ze wskazaniem konkretnych działań na poziomie profilaktyki uzależnień i przemocy. Są to oczywiście propozycje do zaakceptowania przez GOPS, GRRPA, Zespół Interdyscyplinarny, czy dyrektorów poszczególnych szkół z terenu Gminy Brzyska. Nie mają więc charakteru wiążącego i obligatoryjnego, a jedynie zalecany i dobrowolny, zależnie od oceny ich uzasadnienia oraz efektywności przez poszczególne instytucje i podmioty, działające lokalnie w ww. zakresie.

2. Krótka charakterystyka gminy, w kontekście problemów uzależnień i przemocy

Do potrzeb Diagnostyki mniej istotne są takie czynniki jak: położenie gminy, struktura zatrudnienia, dostęp do dóbr itp., a istotniejsza jest analiza demograficzna, bo z niej mogą wynikać wnioski dotyczące np. grup ryzyka, ewentualnych przyczyn uzależnień i przemocy (np. ilość rozwodów). Ludność gminy wynosi 6549 osób, w tym 3305 kobiet (50,5 % ogółu mieszkańców) i 3244 mężczyzn (49,5%).

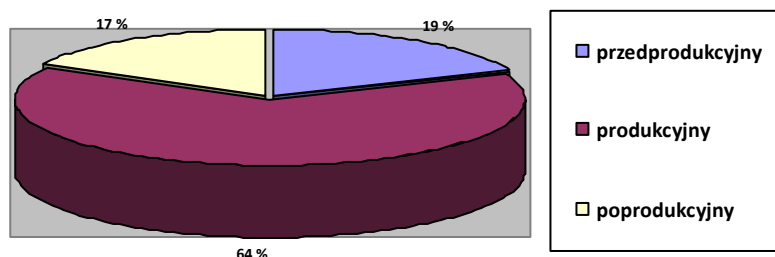
Tabela 1. Ludność Gminy Brzyska (dane na 31.12.2018 r.)

	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Gmina Brzyska	6549	3305	3244

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Ludność w wieku przedprodukcyjnym wynosi 1266 os., co stanowi 19 %, produkcyjnym to 4201 os. – 64 %, a poprodukcyjnym 1078 os. - 17 %.

Wykres 1. Ludność gminy według ekonomicznych grup wiekowych

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych (<https://bdl.stat.gov.pl>) – dane na 31.12.2018 r.

Blisko co trzeci mieszkaniec gminy to osoba młoda - 20 i 30-latków jest łącznie 2107 osób (32 %). Mimo, że obecna struktura wieku wskazuje, że blisko 1/3 mieszkańców to osoby w wieku 20-30 lat, to ilość małżeństw to niewiele ponad 30 rocznie (5,65 na 1000 mieszkańców). Jest to więcej od wartości dla woj. podkarpackiego (5,1 na 1 tys.) oraz znacznie więcej od wartości dla Polski. W tym samym okresie odnotowano 1,0 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców (w woj. to 1,16). Taka tendencja ilości małżeństw do rozwodów ma charakter dość stały i utrzymuje się na podobnym poziomie. 30,2 % mieszkańców gminy jest stanu wolnego, 57 % żyje w małżeństwie, 2,3 % mieszkańców jest po rozwodzie, a 9,1 % to wdowy/wdowcy.

Wnioski i rekomendacje :

Co piąty mieszkaniec gminy to osoba w wieku do 17 lat – ze względu na bardzo młody wiek wydaje się, że nie są oni w grupie ryzyka w kontekście uzależnień. Jednak badanie „*Substancje psychoaktywne – postawy i zachowania*” zlecone przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie wskazuje, że wśród uczniów III klas gimnazjalnych w woj. podkarpackim inicjację alkoholową miało za sobą 69 % uczniów, a w grupie uczniów szkół ponadgimnazjalnych – 91 % na Podkarpaciu (95 % śr. kraju). Większość uczniów uczestniczących w badaniach piła alkohol w okresie 30 dni przed badaniem (43% uczniów III klas gimnazjalnych i 81% uczniów szkół średnich). Najpopularniejszym napojem alkoholowym wśród uczniów było piwo, które ze względu na niską zawartość alkoholu, stosowanie różnych smaków owocowych, kierowanie reklam do osób młodych itp. uważane jest bardziej za napój niż alkohol. W ciągu ostatniego miesiąca piła je ponad 1/3 badanych gimnazjalistów i prawie 3/4 uczniów szkół średnich. Picie częściej niż raz w tygodniu zadeklarowało około

15 % młodzieży gimnazjalnej i aż 43 % młodzieży starszej. 9 % młodzieży ponadgimnazjalnej deklarowało, że pije niemal codziennie. Założenie, że dzieci i młodzież ze szkół z terenu gminy Brzyska niezupełnie „wpisują się” w ww. wyniki badań może mieć charakter wyłącznie „życzeniowy”, co potwierdzają wyniki z ankiet w szkołach - alkohol spożywało 54 % uczniów z terenu gminy, w tym a 18 % twierdzi, że pije alkohol regularnie lub często . Dlatego niezwykle istotną kwestią jest prowadzenie profilaktyki w szkołach podstawowych – realizowanej systematycznie (nie okazjonalnie), zgodnie z planem wypracowanym w oparciu o Diagnozę, metodami aktywizacyjnymi uczniów, z udziałem ekspertów zewnętrznych (nie tylko zasobami lokalnymi).

3. Dostępność napojów alkoholowych na terenie gminy, skala problemu

Z „Raportu o stanie Gminy Brzyska” (maj 2019 r.) wynika, że na terenie gminy sprzedaż napojów alkoholowych prowadzi 13 punktów handlowych, w tym : we wszystkich 13 punktach sprzedawano piwo, w 7 dodatkowo wino, a w 6 sprzedawano także wódkę. Biorąc pod uwagę, że alkohol można kupić również na stacjach benzynowych, to dostępność do alkoholu praktycznie jest całodobowa. Ilość punktów handlowych, w których sprzedaje się alkohol na terenie gminy jest od kilku lat podobna (od 11 do 15).

Tabela 2. Ilość punktów sprzedaży alkoholu w Gminie Brzyska

	2014	2015	2016	2017	2018
Ilość punktów	14	15	14	11	13

Źródło: dane GKRPA w Brzyskach

Opłata roczna na rzecz gminy za Zezwolenie na sprzedaż piwa (do 4,5 %) i wina (do 18%) jest w tej samej wysokości - 525 zł, natomiast za sprzedaż wódki (powyżej 18 % alkoholu) – 2100 zł. Wysokość środków finansowych uzyskanych z tytułu z pozwoleń na sprzedaż alkoholu praktycznie co roku wzrasta, w tym:

Tabela 3. Środki z tytułu wydania pozwoleń na sprzedaż alkoholu w Gminie Brzyska

	2015	2016	2017	2018
Kwota w zł	46 164,15	44 339,43	47 590,42	53 704,55

Źródło: dane GKRPA w Brzyskach

Wydatki na alkohol kupowany w sklepach na terenie gminy w przeliczeniu na jednego mieszkańca – to 394 zł, a wśród mieszkańców w wieku 18-75 lat to już ponad 543 zł na osobę. Biorąc pod uwagę, że w tej grupie ok. 1/3 to osoby nie kupujące alkoholu lub bardzo okazjonalnie (np. z powodu wieku, stanu zdrowia, choroby, abstynencji, płci itp.) wychodzi, że pozostali mieszkańcy wydają śr. na alkohol około 1,5 tyś. zł/osobę rocznie. Taki poziom spożycia powoduje, że w skali roku wydatki dorosłych mieszkańców gminy na alkohol wynoszą łącznie ponad 2,6 mln zł. Wydatki te co roku systematycznie się zwiększają (w 2015 roku było to 2.133.996 zł, a trzy lata później już 2.616.226 zł), co przedstawia wykres 2 .

Tabela 4. Łączna kwota sprzedaży alkoholu na terenie Gminy Brzyska (w zł)

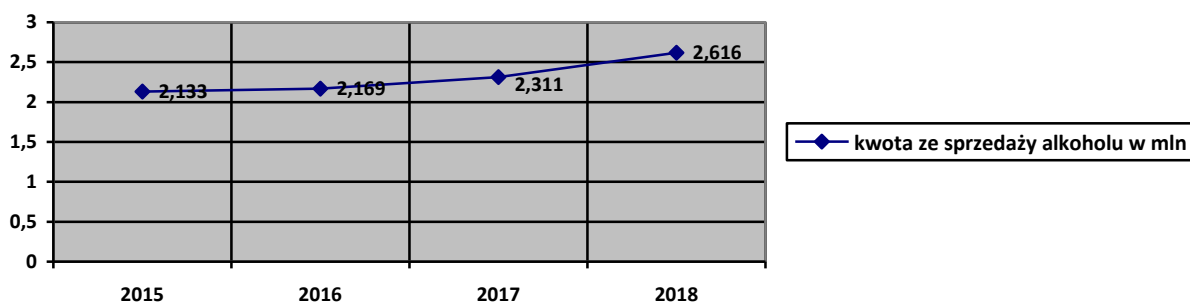
	2015	2016	2017	2018
Sprzedaż alkoholu	2 133.996,98	2 169.264,37	2 311.330,45	2 616.226,18

Źródło: dane GKRPA w Brzyskach

Do tego dochodzi handel alkoholem poza legalnym obrotem, który jest trudny do oszacowania (Związek Pracodawców Polski Przemysł Spirytusowy szacuje, że 10 % rynku to alkohol nielegalnego pochodzenia).

Sprzedaż alkoholu na terenie gminy w okresie ostatnich pięciu lat generalnie wzrasta, ale najbardziej była zauważalna w 2018 r., co w skali niewielkiej gminy jest wzrostem wyraźnym.

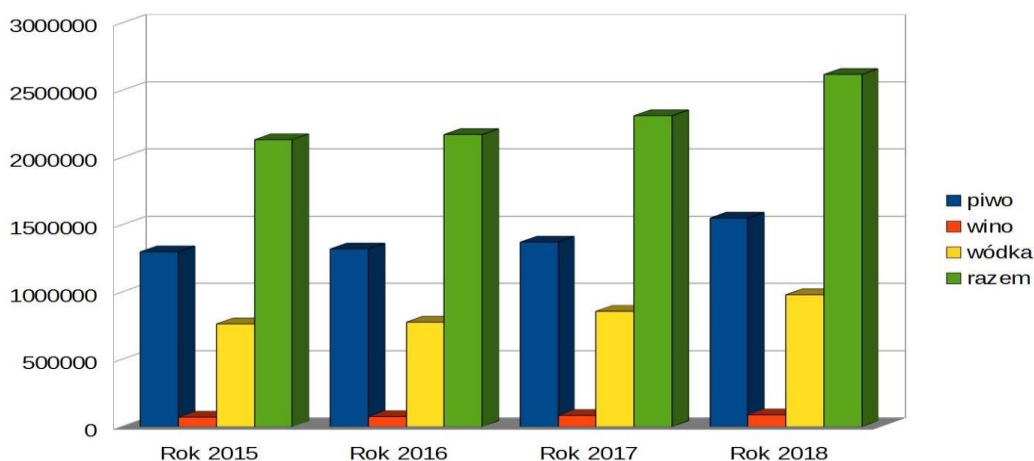
Wykres 2. Sprzedaż alkoholu na terenie Gminy Brzyska (w mln zł)

Źródło: dane GKRPA w Brzyskach

Istotne jest także to, że wzrosła sprzedaż wódki raz, że zdecydowanie zwiększyła się sprzedaż piwa – w 2015 r. na zakup piwa mieszkańcy wydali ok. 1,2 mln, a w 2018 r. już ponad 1,5 mln zł. Wzrost spożycia piwa może świadczyć o tym, że piwo uważane nie za alkohol lecz bardziej za napój. Dlatego piwo pite jest praktycznie codziennie, a nie jak w przypadku alkoholu wysokoprocentowego okazjonalnie, w związku z uroczystością itp. Spożycie wina jest praktycznie na znikomym poziomie i od 4 lat niewiele się zwiększyło. Przedstawia to wykres:

Wykres 3. Sprzedaż poszczególnych rodzajów alkoholu na terenie Gminy Brzyska (w mln zł)

Źródło: „Raportu o stanie Gminy Brzyska” (2019 r.)

Analiza danych GOPS w Brzyskach, dotyczących powodów przyznawania pomocy społecznej z powodu uzależnienia od alkoholu także wskazuje na bardzo znaczny wzrost, co przedstawia poniższa tabela :

Tabela 5. Powód trudnej sytuacji życiowej i przyznania pomocy społecznej

	2014	2015	2016	2017	2018
LICZBA RODZIN/ LICZBA OSÓB W RODZINACH					
ALKOHOLIZM	0/0	1/1	8/16	7/11	13/32

Źródło: dane GOPS Brzyska

W okresie czterech lat liczba rodzin objętych pomocą GOPS wzrosła 13-krotnie, a w ostatnich 3 latach praktycznie ta liczba zwiększyła się dwukrotnie, co jest zjawiskiem bardzo niepokojącym.

Z problemem nadużywania alkoholu pracownicy socjalni GOPS w Brzyskach spotykają się bardzo często. Dane statystyczne wskazują, że uzależnienie nie jest najczęstszym powodem udzielania pomocy społecznej, ale problem nadużywania alkoholu przez podopiecznych GOPS-u jest złożony, ponieważ obok alkoholizmu występują: bieda, bezrobocie, problemy wychowawcze i zdrowotne itp. Problemy te współwystępują i praktycznie trudno jest ustalić, które stanowią przyczynę, a które skutek trudnej sytuacji życiowej.

W rodzinach, które objęte są pomocą GOPS-u pracownicy socjalni dość często obserwują stwarzanie sytuacji sprzyjających picu alkoholu i stosowanie „zachęty” do jego spożywania. Szczególnego znaczenia w tych rodzinach nabiera wzorzec picia alkoholu. Chodzi o niekorzystny wpływ rodziców, którzy nie tylko sami nadużywają alkoholu, ale dodatkowo nie stosują zakazów i kontroli co do spożywania alkoholu wobec swoich dzieci. Dlatego w wielu rodzinach można zauważyć zjawisko „dziedziczenia” alkoholizmu.

Rodziny z problemem alkoholowym jednego lub obojga rodziców są często ubogie i nie są w stanie zaspokoić podstawowych potrzeb życiowych dzieci. Dzieci w tych rodzinach tracą poczucie bezpieczeństwa – zarówno materialnego, jak i psychicznego, narażone są na przeżywanie traumatycznych doświadczeń, które mogą powodować zaburzenia rozwoju np. zachowania agresywne, nadpobudliwość, trudności w podporządkowaniu się normom społecznym. Przekłada się to na funkcjonowanie dziecka w szkole, na problemy wychowawcze, występowanie przemocy rówieśniczej, drugoroczność itp.). Nauczyciele praktycznie w każdej szkole z terenu gminy w swojej pracy spotykają się z trudną sytuacją dzieci z rodzin z problemem alkoholowym. Zjawisku nadużywania alkoholu często towarzyszy także zjawisko niewydolności opiekuńczo-wychowawczej.

Inny bardzo istotny problem to ryzykowne spożywanie alkoholu u kobiet w tym w szczególności młodych. Jest to zjawisko bardzo niepokojące, ponieważ z danych PARPA wynika, że rośnie liczba nadmiernie pijących młodych kobiet i dziewcząt, a ich poziom picia (co do ilości i częstości spożywanego alkoholu) zbliża się do poziomu picia mężczyzn. Kobiety pijące najwięcej alkoholu to osoby w wieku od 18 do 29 lat. Co dziesiąta kobieta w tym wieku wypija rocznie ponad 7,5 l czystego alkoholu, co stwarza ryzyko poważnych szkód zdrowotnych, psychologicznych i społecznych. Poważne szkody zdrowotne pojawiają się już wtedy, gdy kobieta wypija dziennie więcej niż dwie standardowe porcje alkoholu (czyli 1 półlitrowe piwo, kieliszek wina o pojemności 200ml, czy 60 ml wódki). Trzy standardowe porcje alkoholu dziennie powodują u kobiet zaburzenia zdrowia, które występują u mężczyzn pijących więcej niż dziewięć porcji czystego alkoholu dziennie. Kobiety nadmiernie pijące są (zdecydowanie częściej niż pijący nadmiernie mężczyźni) ofiarami : wypadków, urazów, przemocy fizycznej, gwałtów i nadużyć seksualnych (picie alkoholu zwiększa natężenie zachowań ryzykownych, w tym seksualnych, co pociąga za sobą zagrożenie przemocą seksualną).¹

Wnioski i rekomendacje:

√ sprzedaż alkoholu na terenie gminy systematycznie wzrasta – w 2013 r. sprzedano alkohol za kwotę 1 197 390 zł, obecnie to ponad 2,6 mln. Średnia kwota wydana na alkohol zakupiony w punktach sprzedaży na terenie gminy przypadająca na 1 dorosłego mieszkańca to było 187 zł (w 2013 r.), a obecnie jest 543 zł.

¹ <http://www.parpa.pl/index.php/szkody-zdrowotne-i-uzaleznienie/kobiety-i-alkohol>

W samym 2018 r. kwota sprzedaży wzrosła o ponad 300 tys. zł. Ponieważ ceny alkoholu są na podobnym poziomie, to albo mieszkańcy wybierają droższe alkohole, albo kupują i spożywają go więcej (można to oczywiście potwierdzić, ale druga opcja jest bardziej prawdopodobna). Uzasadnione jest więc monitorowanie sprzedaży alkoholu w 2019 r. – jeżeli łączna kwota sprzedaży będzie znacznie wyższa niż obecne 2,6 mln zł konieczne będzie przeprowadzenie pogłębionej analizy przyczyn (np. czy leżą one po stronie ekonomicznej (ludzie są zamożniejsi i wolą drogie alkohole), czy to skutek rosnącego problemu uzależniania;

✓ znacząco rośnie w gminie liczba rodzin i osób otrzymujących pomoc społeczną z powodu trudnej sytuacji życiowej, która jest skutkiem alkoholizmu. Sytuacja w tym zakresie także powinna być monitorowana, a w przypadku pogłębiania się tej bardzo niepokojącej tendencji, należy analizować przyczyny tego zjawiska społ.;

✓ rodzaj „akceptacji” i przyzwolenia na picie piwa jako alkoholu niskoprocentowego (szczególnie wśród młodzieży) jest zjawiskiem szkodliwym, bo piwo spożywa się w większych ilościach i zdecydowanie częściej od wódki. Niska zawartość dawki alkoholu może być powodem osłabienia „czujności”, tym bardziej może prowadzić do uzależnienia. Dlatego każdy rodzaj alkoholu, w tym: piwa smakowe, radlery, drinki w puszkach, napoje alkoholizowane tzw. „alkopopsy” itp. powinien być traktowany równie poważnie (szczególnie przez młodzież) jak alkohol wysokoprocentowy, bo stwarza realne zagrożenie uzależnieniem;

✓ należy przeciwdziałać bardzo niekorzystnemu zwiększaniu się społecznej „akceptacji” i tolerancji na picie kobiet, w szczególności młodych dziewczyn. W imię złe pojętej równości płci często chcą one dorównać w tym zakresie mężczyznom. Warto w ramach działań profilaktycznych realizowanych w szkołach zwrócić szczególny nacisk na problem picia alkoholu przez kobiety, w tym młode – w tym na skutki uzależnienia (zdrowotne, społeczne, psychologiczne itp.), które są zdecydowanie bardziej poważne niż w przypadku pijących mężczyzn.

4. Naruszenia prawa i czyny przestępcze, związane ze spożywaniem alkoholu

Dane Posterunku Policji w Kołaczycach wskazują, że większość interwencji domowych związana jest ze spożywaniem alkoholu. Ilość tych interwencji w okresie ostatnich lat jest na podobnym poziomie (około 30-stu kliku rocznie), co przedstawia poniższa tabela :

Tabela 6. Ilość punktów sprzedaży alkoholu w Gminie Brzyska

	2014	2015	2016	2017	2018
Interwencje domowe	34	38	37	37	34

Źródło: dane Posterunku Policji w Kołaczycach

Część interwencji domowych, związanych z nadużywaniem alkoholu i przemocą w rodzinie, wiązała się z wdrożeniem procedury „Niebieskiej Karty”. W tym przypadku widać wyraźny wzrost takich sytuacji w 2015 r.

Tabela 7. Ilość punktów sprzedaży alkoholu w Gminie Brzyska

	2014	2015	2016	2017	2018
Interwencje domowe zakończone „Niebieską Kartą”	13	35	16	24	9

Źródło: Gminny Program Wspierania Rodzin dla Gminy Brzyska na lata 2018-2020

Nie jest to oczywiście pełna liczba założonych „Niebieskich Kart” na terenie gminy, bo tych jest znacznie więcej – sytuację w tym zakresie przedstawimy w kolejnym rozdziale.

Innym zagrożeniem bezpieczeństwa publicznego związanym z używaniem środków psychoaktywnych są wypadki i kolizje drogowe. Przypadków takich nie ma wiele, ale praktycznie co roku taka sytuacja ma miejsce (np. w 2014 r. potrącenie przez kierowcę mającego 2,5 promila dwóch nastolatków w Brzyskach, w 2018 r. kierujący samochodem mieszkańców gminy miał ponad 4 promile alkoholu, w maju br. pijany 17-latek potrącił pieszego, czy pijany kierujący przewożący motocyklem 8-letnie dziecko). Bardzo niebezpieczną sytuację stwarzają pijani kierowcy, którzy próbując uciec przed Policją stwarzają zagrożenie dla innych i siebie (przypadki z 2009, 2011, 2016). W policyjnej Mapie zagrożeń bezpieczeństwa dla powiatu jasielskiego ujęto jako jedno z istotnych zagrożeń wykroczenia w ruchu kołowym, w tym popełniane przez kierowców oraz pieszych uczestników ruchu będących pod wpływem alkoholu. Stąd jedną z zaleceń jest zwiększenie ilości patroli RD na drogach powiatu, szczególnie w godzinach popołudniowych i wieczornych. Nadużywanie alkoholu było także przyczyną wielu innych, drobniejszych wykroczeń i naruszeń prawa, w tym zakłóceń porządku, dewastacji mienia publicznego, czynów chuligańskich itp.

5. Występowanie przemocy, w tym domowej

Biorąc pod uwagę wyłącznie dane statystyczne można dojść do wniosku, że przemoc w rodzinie nie jest problemem, który w istotnym stopniu dotyczy mieszkańców gminy. Według danych GOPS-u z powodu przemocy w rodzinie pomoc społeczną otrzymuje obecnie 20 rodzin i 91 osób. Ale analiza danych okresowych wskazuje, że w latach 2015-2016 dwukrotnie wzrosła liczba rodzin/osób objętych pomocą społeczną z powodu przemocy domowej (z 14 do 23 rodzin i z 57 do 118 osób).

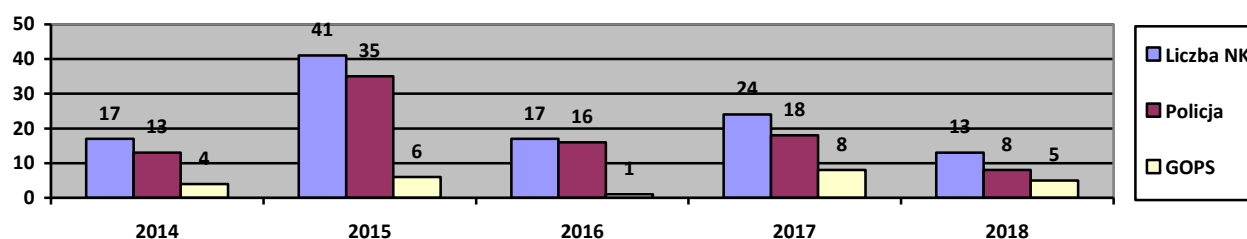
Tabela 8. Powód trudnej sytuacji życiowej i przyznania pomocy społecznej

	2014	2015	2016	2017	2018
LICZBA RODZIN/ LICZBA OSÓB W RODZINACH					
PRZEMOC w rodzinie	14/57	23/100	23/118	21/107	20/91

Źródło: dane GOPS Brzyska

O skali problemu świadczą ilość zakładanych Niebieskich Kart. Analizując dane z „Ankiety dotyczącej skali zjawiska przemocy w rodzinie” za lata 2014-2018 można zauważyć ponad dwukrotny wzrost ilości sporządzonych NK w 2015 r. (z 17 do 41), ale w 2018 r. spadek do 13 rocznie.

Wykres 4. Ilość Niebieskich Kart założonych w Gminie Brzyska w latach 2014-2018

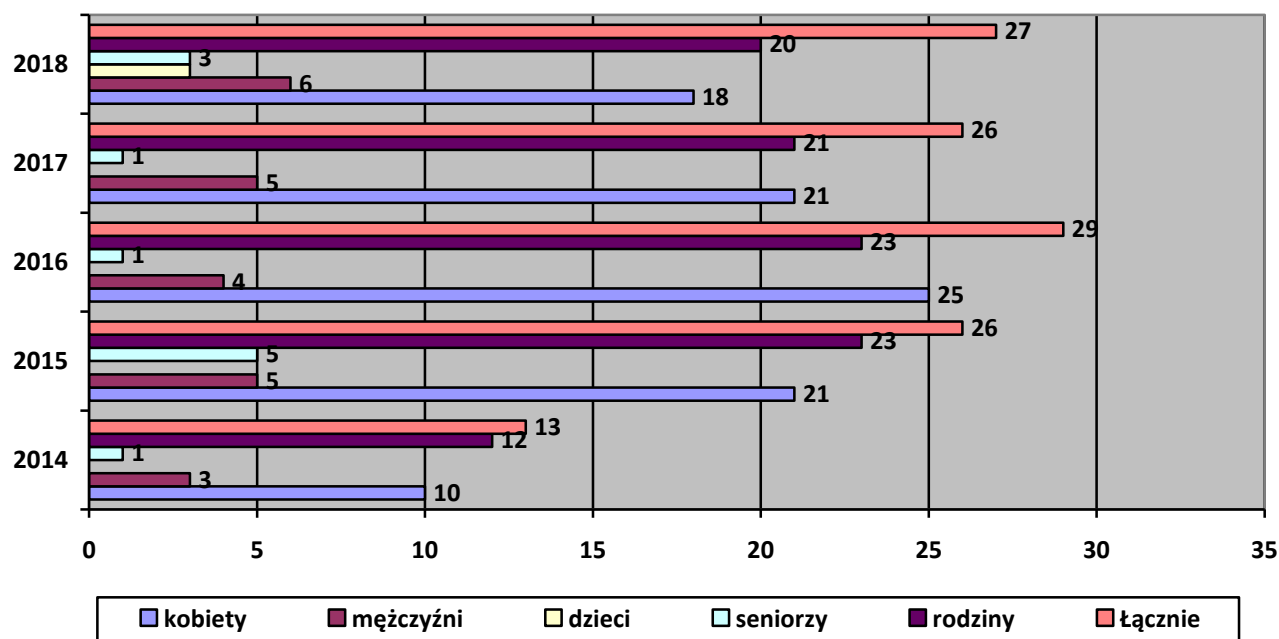
Źródło: Ankiety dotyczące skali zjawiska przemocy w rodzinie za lata 2014-2018

Najwięcej procedur „NK” wszczynanych jest przez Policję, trochę mniej przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej. W tym okresie ani razu procedura ta nie została zainicjowana przez przedstawicieli oświaty, ochrony zdrowia, czy Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Należy podkreślić, że ilość założonych NK nie jest w pełni miarodajnym wskaźnikiem występowania przemocy w rodzinie, bo wiele zdarzeń przemocowych nie skutkuje założeniem NK.

Bardziej adekwatne są dane, dotyczące liczby i charakterystyki osób dotkniętych przemocą. Liczba osób poszkodowanych w wyniku przemocy w rodzinie zwiększyła się dwukrotnie od 2015 r. i utrzymuje się obecnie na poziomie ok. 30 osób rocznie. W przypadku liczby rodzin, w których występuje zjawisko przemocy w rodzinie także w 2015 roku nastąpił blisko dwukrotny wzrost (z 12 do 23 rodzin) i utrzymuje się na poziomie 20 rocznie. Wśród osób, które są dotknięte przemocą przeważają kobiety (stanowią średnio to 79 % ofiar), ale wśród ofiar przemocy są także mężczyźni (średnio 5 osób rocznie) oraz osoby w podeszłym wieku (2-3 osoby rocznie). W 2018r. ofiarami przemocy było 3 dzieci do 13 r. życia - takie przypadki w poprzednich latach nie występowały.

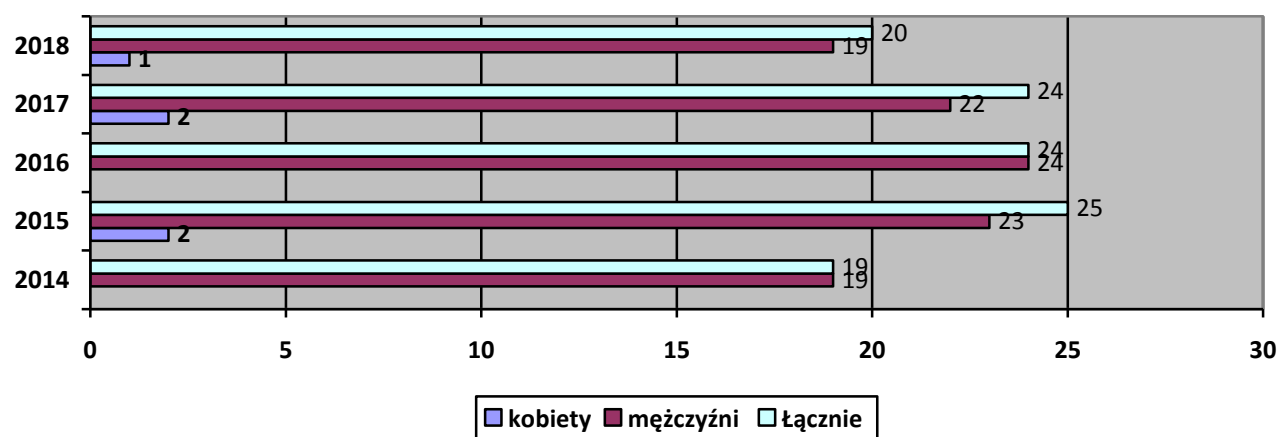
Wykres 5. Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie w latach 2014-2018

Źródło: Ankiety dotyczące skali zjawiska przemocy w rodzinie za lata 2014-2018

Zdecydowana większość sprawców przemocy to mężczyźni (kobiety to 1-2 przypadki rocznie). Najczęściej byli oni w chwili popełnienia przemocy pod wpływem alkoholu (jest bezpośredni związek między tymi patologiami).

Wykres 6. Liczba sprawców przemocy w rodzinie w latach 2014-2018

Źródło: Ankiety dotyczące skali zjawiska przemocy w rodzinie za lata 2014-2018

Jeżeli w poszczególnych latach porównamy liczbę rodzin/osób dotkniętych przemocą z liczbą osób, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie możemy stwierdzić, że ilość sprawców przemocy gwałtownie nie przybywa (mimo znacznego zwiększenia ilości zgłoszonej przemocy w 2015 r.). Może to świadczyć o tym, że przemoc występuje w pewnej stałej grupie rodzin, a wzrost wynika ze zwiększenia częstotliwości zdarzeń przemocowych w tych rodzinach. Potwierdza to zestawienie w poniższej tabeli, ponieważ od 2015 roku systematycznie wzrasta ilość przypadków przemocy zdarzającej się więcej niż raz w roku tj. od 2 do 5 razy w roku oraz 6 razy w roku i więcej. Przedstawia te zmiany poniższa tabela:

Tabela 9. Częstotliwość występowania przemocy w rodzinie w latach 2014-2018

Rok	1 raz w roku	od 2 do 5 razy w roku	6 razy w roku i więcej
2014	10	2	-
2015	18	4	1
2016	18	5	-
2017	15	6	-
2018	18	2	-

Źródło: Ankiety dotyczące skali zjawiska przemocy w rodzinie za lata 2014-2018

Wśród ujawnionych przypadków przemocy w rodzinie przeważa przemoc fizyczna, w drugiej kolejności psychiczna – tylko takie rodzaje wykazywano w ww. ankietach do 2016 r. W kolejnych latach wskazywano także na przemoc ekonomiczną i seksualną, ale zdecydowanie rzadziej niż fizyczną i psychiczną.

Ilość spraw przekazanych przez Policję do Prokuratury i dalszego postępowania, w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie na terenie gminy, jest niewspółmiernie mała w stosunku do ilości przypadków przemocy i liczby sprawców: w 2015 r. – 4 działania na 25 sprawców przemocy, w 2016 r. – 5 spraw/24 sprawców, w 2017 – 1 sprawa/24 sprawców oraz w 2018 r. – 2 sprawy/20 sprawców. Należy zakładać, że ww. postępowania dotyczą tych samych osób, więc skoro sprawę danego sprawcy przekazano Prokuraturze np. w 2015 r. to była ona w toku także w kolejnych latach.

Przedstawione powyżej dane ilościowe nie oddają skali i wagi problemu, którego ofiarami są także dzieci, seniorzy, czyli grupy najsłabsze, które powinny być szczególnie chronione przed przemocą. Na szczególnie poważne konsekwencje zachowań przemocowych narażone są dzieci, które często są świadkami przemocy w rodzinie, ale także bezpośrednimi ofiarami (w gminie do 2018 r.). Uczucie do rodzica (nawet jeżeli jest sprawcą przemocy), powoduje, że często dzieci obwiniają siebie za agresję ze strony rodzica („było niegrzeczne”, „nie słuchało”, „należała mu się kara” itp.). Takie nieuzasadnione „poczucie winy” i traumy wynikające z przemocy powodują bardzo negatywne skutki psychospołeczne. Niezaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa i zaufania wpływa na dalszy rozwój dziecka i jest przyczyną wielu schorzeń psychosomatycznych. Dzieci będące ofiarami przemocy wykazują wysoki poziom depresji, poczucie osamotnienia, myśli samobójcze, zaburzenia snu, nadpobudliwość, agresję, obniżenie samooceny i poczucie bezwartościowości. Może to prowadzić do nieprzystosowania (niski poziom kompetencji społecznych, trudności w kontaktach z rówieśnikami), deficytów (w zakresie możliwości poznawczych, rozwiązywaniu konfliktów i kreatywności) problemów afektywno-behawioralnych (agresja, samoponížanie, lęk, wstyd i poczucie winy,

wrogość i gniew, pesymizm i negatywizm) – wszystkie ww. przekładają się na gorsze funkcjonowania w szkole i zmniejszenie szans edukacyjnych.

Bezpośrednie skutki przemocy wobec dzieci są początkiem destrukcyjnego wpływu przemocy domowej, także w ich dorosłym życiu. Odroczone skutki przemocy objawiają się w postaci różnych form niedostosowania społecznego np. trudności w nauce, wagarowanie, ucieczki z domu, udział w nieformalnych młodzieżowych grupach przestępczych, wysoki poziom agresji, nadużywanie alkoholu, branie narkotyków. Często chłopcy wychowujący się w rodzinach, gdzie mężczyzna znęca się nad żoną, uczą się agresji wobec kobiet, dziewczynki zaś postrzegają bicie, maltretowanie jako elementy wpisane w rolę kobiety. Doświadczanie przemocy w dzieciństwie podwyższa także ryzyko, że krzywdzone dzieci same staną się krzywdzącymi rodzicami.

Wnioski i rekomendacje :

- √ problem przemocy w rodzinie w porównaniu do 2014 r. narasta, ilość interwencji zakończonych wypełnieniem NK od 2015 r. wzrosła ponad dwukrotnie – uzasadniona jest pogłębiona analiza przyczyn (w kontekście sytuacji poszczególnych przypadków i rodzin) – zapewne jest to realizowane w ramach działań interdyscyplinarnego zespołu, ale może uzasadnione jest skorzystanie z pomocy ekspertów zewnętrznych;
- √ w ostatnim roku ofiarami przemocy są także dzieci do 13 roku życia – trzeba monitorować sytuację w tym zakresie, a dzieciom – ofiarom przemocy udzielić kompleksowego (także specjalistycznego wsparcia);
- √ zdecydowana większość procedur NK jest zakładana przez przedstawicieli Policji, widać także aktywność pracowników GOPS-u w Brzyskach - natomiast bierność w tym zakresie wykazują przedstawiciele oświaty oraz ochrony zdrowia – uzasadnione jest dalsze podnoszenie kompetencji do udzielania pomocy ofiarom przemocy w rodzinie wśród: dyrektorów szkół z terenu gminy, nauczycieli, pedagogów szkolnych oraz lekarzy, pielęgniarek POZ-tów, może także księży z parafii na terenie gminy.

6. Działania profilaktyczne realizowane na terenie gminy

Działania profilaktyczne w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu i przemocy w rodzinie podejmowane są na terenie Gminy Brzyska przez różne instytucje i podmioty (GKRPA, GOPS, Zespół Interdyscyplinarny, szkoły, Policja, GOK, organizacje, kluby sportowe itp.) i w różnym zakresie. Omówimy działania podejmowane przez poszczególne podmioty oraz realizowane w ramach współpracy interdyscyplinarnej, bo wspólne inicjatywy są szczególnie cenne.

6.1. Działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

GKRPA działa na mocy Ust. z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Działa w składzie 5-osobowym powołanym Zarządzeniem Wójta Gminy Brzyska nr 1/15 z dnia 7 stycznia 2015 r. w sprawie powołania składu osobowego Komisji. Jej główne zadania to przede wszystkim :

- zapewnienie dostępności pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych od alkoholu;
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej itp.;
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej, w szczególności dla dzieci i młodzieży;
- wspomaganie działalności lokalnych organizacji, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych;

- podejmowanie czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego;
- opiniowanie wniosków o zezwolenie na sprzedaż alkoholu na terenie gminy, w tym opiniowanie ilości zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych na terenie gminy oraz usytuowania miejsc sprzedaży.

W praktyce zadania te dotyczą informowania mieszkańców gminy o możliwościach korzystania z pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych od alkoholu oraz w razie potrzeby kierowanie osób uzależnionych na leczenie odwykowe (głównie do Ośrodka Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Jaśle oraz do Oddziału Terapii Uzależnienia od Alkoholu w Wojewódzkim Szpitalu Podkarpackim w Krośnie). Takich indywidualnych przypadków jest śr. 4-5 rocznie. Należy podkreślić, że w Polsce nie ma przymusowego leczenia alkoholików. Osoba, wobec której prowadzona jest procedura, zostaje zobowiązana do poddania się leczeniu odwykowemu, a nie skazana. Przesłanki uprawniające do zobowiązania danej osoby do poddania się leczeniu odwykowemu to: rozkład życia rodzinnego, demoralizacja małoletnich, uchylanie się od pracy, systematyczne zakłócanie spokoju lub porządku publicznego. Uzależnienie od alkoholu nie jest więc wystarczającą przesłanką, aby rozpocząć procedurę. Przesłanki muszą mieć charakter społeczny, a nie tylko zdrowotny i dotyczyć sytuacji, w których postępowanie osoby uzależnionej uderza bezpośrednio w prawne i osobiste dobra innych osób, co uzasadnia wprowadzenie ograniczeń w sferę jej samodzielnego decydowania o sobie. Dlatego każdy wniosek o leczenie odwykowe (złożony przez członka rodziny, krewnych, sąsiadów, GOPS, Policję, szkołę, zakład pracy, itp.) związany jest z zebraniem przez Komisję informacji na temat zgłoszonej osoby: z GOPSu, policji itp.

Osobę zgłoszoną zaprasza się na spotkanie z Komisją (w uzasadnionych przypadkach wnioskodawców lub świadków), a dalsze czynności zależą od postawy osoby pijącej i/lub składających wnioski :

- wariant 1 (wezwanie zgłaszają się) - po zebraniu informacji zgłoszona osoba kierowana jest na badanie przez biegłych sądowych. W przypadku odmowy przyjęcia skierowania Komisja kieruje sprawę do rozpatrzenia przez Sąd. Jeśli z wywiadu wynika, że zgłoszony na leczenie już wielokrotnie leczył się i deklaruje chęć uczestniczenia w terapii lub już ją zaczął, Komisja ustala, w której placówce to leczenie będzie odbywał. Taki wariant przyjmuje formę kontraktu, w którym jedna strona zobowiązuje się poprzez udział w terapii trwale powstrzymać się od picia, a druga, czyli Komisja, zawiesza sprawę na czas leczenia. Złamanie warunków przez leczonego tj. przerwanie leczenia lub łamanie abstynencji, powoduje skierowanie sprawy do Sądu;
- wariant 2 (nikt się nie zgłasza) – jeśli osoba zgłoszona na leczenie nie stawia się dwukrotnie, za trzecim razem wysyła się od razu skierowanie na badanie przez biegłych;
- wariant 3 (zgłasza się tylko składający wniosek) - zbierany jest wywiad i wysyła się ponownie wezwanie do osoby zgłoszonej na leczenie;
- wariant 4 (osoba zgłoszona nie stawia się na żadne wezwania) – odmawia stawienia się przed Komisją, ani na badanie przez biegłych. Wówczas sprawę kieruje do Sądu z wnioskiem zobowiązania do leczenia odwykowego. Kiedy biegli orzekający nie stwierdzili uzależnienia, Komisja sprawę umarza. Jeśli natomiast biegli rozpoznali uzależnienie alkoholowe (Zespół Zależności Alkoholowej) Komisja przedstawia propozycję leczenia zgodnie

z zaleceniami biegłych (tj. leczenie ambulatoryjne lub stacjonarne). Przebieg leczenia dobrowolnego jest przez Komisję monitorowany. W sytuacji, gdy leczenie nie przebiega prawidłowo lub dana osoba nie zgłasza się, Komisja kieruje sprawę do sądu, który wydaje nakaz leczenia. Często Sąd za pierwszym razem kieruje na leczenie w warunkach ambulatoryjnych – do przychodni. Jeżeli leczenie nie odbywa się w sposób właściwy, placówka odwykowa przesyła do Sądu wnioski o zmianę trybu leczenia na stacjonarny.

„Standardowe” procedury wykonywane na rzecz pacjentów to: badanie lekarskie, ocena psychologiczna, diagnoza uzależnienia, psychoterapia grupowa i indywidualna, farmakoterapia, konsultacje psychiatryczne i inne według potrzeb. Pacjent kończący podstawowy program psychoterapeutyczny przygotowujący jest do kontynuowania leczenia w programie ambulatoryjnym. Wsparcie w ramach działań konsultacyjnych prowadzone jest także dla członków rodzin osób uzależnionych.

Istotnym zadaniem Komisji jest także opiniowanie projektów rocznych Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii oraz przyznawanie i rozliczanie środków finansowych z funduszu GKRPA. W ramach programu dofinansowane są przede wszystkim działania związane z profilaktyką antyalkoholową w szkołach z terenu gminy, ale także akcje profilaktyczne Ludowych Zespołów Sportowych, OSO i KSM itp.

6.2. Działania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Brzyskach

Zgodnie z Ust. z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi to ośrodek pomocy społecznej realizuje gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, stanowiący część strategii rozwiązywania problemów społecznych (art. 4.2). Jest to więc jedno z istotnych zadań GOPS-u, którego oczywiście Ośrodek nie musi (i nie powinien) realizować samodzielnie, bez współpracy z partnerami społecznymi. Działania, które leżą w gestii pomocy społecznej to przede wszystkim: praca socjalna, poradnictwo socjalne, koordynowanie Punktu konsultacyjnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania uzależnieniom, współdziałanie w ramach Zespołu interdyscyplinarnego. Najistotniejsze zadania, które w praktyce realizuje GOPS w Brzyskach w tym zakresie przedstawia tabela:

Tabela 10. Główne działania GOPS w zakresie pracy z osobami uzależnionymi i/lub przemocowymi

Pracownicy	Rodzaj działań
Pracownicy socjalni	- wizyty w środowisku; - praca socjalna; - rozmowy wspierające, motywacyjne; - zaproponowanie i umawianie do psychologa; - przekazywanie informacji dotyczące możliwości skorzystania z porad prawnych ; - powiadomienie sądu rodzinnego i opiekuńczego o sytuacji dzieci w rodzinie; - powiadomienie prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa związanego ze stosowaniem przemocy w rodzinie; - pomoc materialna; - informowanie i kierowanie sprawców do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym; - zaangażowanie pracowników GOPS-u w grupach roboczych.
Asystenci	- opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną we współpracy z członkami rodzin i w konsultacji z pracownikiem socjalnym; - udzielanie pomocy rodzinom w celu poprawy ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego; - udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych,

	wychowawczych z dziećmi itp.; - motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych; - udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej; - motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych; - udzielanie wsparcia dzieciom; - podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin; - prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci; - prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną; - dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, nie rzadziej niż co pół roku; - monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną; - sporządzanie, na wniosek sądu, opinii o rodzinie i jej członkach; - współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny.
--	---

Źródło: informacja GOPS Brzyska

Wsparcie ze strony GOPS dla osób doświadczających przemocy w rodzinie obejmuje przede wszystkim: pracę socjalną, pomoc asystenta rodziny, spotkania z psychologiem i terapeutą oraz skierowanie na konsultacje i pomoc do Ośrodka Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Jaśle. Ilościowe zaangażowanie GOPS przedstawia tabela:

Tabela 11. Działania podejmowane przez GOPS Brzyska wobec osób doświadczających przemocy

Działania	2014	2015	2016	2017	2018
Praca socjalna	12	26	23	26	26
Pomoc asystenta rodziny	1	29	2	4	3
Konsultacje z psychologiem i terapeutą	4	6	8	6	12
Pomoc finansowa				2	12
Wizyty domowe lekarza i pielęgniarki				2	3
Skierowanie na konsultacje i pomoc do OPiTU	1	3	3		

GOPS kieruje swoje działania także wobec osób stosujących przemoc w rodzinie – są to przede wszystkim : praca socjalna, koordynowanie spotkań z psychoterapeutą, skierowanie do OPiTU w Jaśle lub na Oddział Terapii Uzależnień w Krośnie.

Tabela 12. Działania podejmowane przez GOPS Brzyska wobec osób doświadczających przemocy

Działania	2014	2015	2016	2017	2018
Praca socjalna	11	25	24	24	20
Umówienie i spotkania z terapeutą	1	1	1	1	1
Skierowanie na konsultacje w OPiTU w Jaśle	2	4	6	6	
Skierowanie na Oddział Terapii Uzależnień	2	3	2		
Skierowanie do GKRPA				12	16
Skierowanie wniosków do Prokuratury					1
Wniosek do Wydziału III Rodzinny i Nieletnich					5
Wniosek o zmianę postanowień opiekuńczych					1

Źródło: sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w gminie w latach 2014-18

Powyższe zestawienia wskazują, że w 2015 r. w zakresie wsparcia rodzin z problemem przemocy wyraźnie zwiększyła się ilość działań prowadzonych przez asystenta rodziny, od tego roku wzrasta także ilość konsultacji z psychologiem i psychoterapeutą i pomoc finansowa. Natomiast w przypadku sprawców w 2018 r. w związku z wystąpieniem przemocy wobec dzieci wśród działań były wnioski do Prokuratury i do Sądu ds. nieletnich.

Praktycznie corocznie GOPS inicjuje oraz realizuje (lub współrealizuje) działania profilaktyczne w szkołach na terenie gminy, w tym między innymi:

- konkurs plastyczny „STOP PRZEMOCY” dla dzieci z klas I-III, wspólnie ze Szkołą Podstawową w Brzyskach;
 - koncert muzyczny pt.: „POWIEDZ NIE!” dla młodzieży gimnazjalnej z terenu gminy;
 - program profilaktyczny w formie koncertu muzycznego „WIELKI PIES Lech Dyblik”
 - spotkanie młodzieży szkolenie z Piotrem Lubertowiczem - muzykiem, od wielu lat uzależnionym od alkoholu i narkotyków, na temat zagrożeń wynikających z uzależnienia;
 - akcja „Stop Patologiom – razem bezpieczniej” obejmująca m.in. rozmowy z rodzicami uczniów oraz pedagogami na terenie szkół, dotyczące problematyki przemocy w rodzinie, rówieśniczej, cyberprzemocy;
 - kampania „Reaguj na przemoc” - opracowanie oraz rozpowszechnianie wśród młodzieży szkolnej oraz rodziców materiałów profilaktyczno – edukacyjnych adresowanych dla ofiar, sprawców i świadków przemocy;
 - opracowanie oraz rozpowszechnianie wśród młodzieży szkolnej oraz rodziców materiałów profilaktyczno – edukacyjnych na temat zjawiska przemocy w rodzinie, procedury „Niebieskie Karty”;
 - konsultacje dla rodziców z zakresu profilaktyki cyberzagrożeń, przemocy, konsekwencji szkodliwego używania mediów elektronicznych;
 - akcja profilaktyczna „Zagrożenia w sieci” zorganizowana wspólnie z Zespołem Interdyscyplinarnym.
- Prowadzone są także działania bezpośrednio z ofiarami przemocy oraz sprawcami, w tym:
- koordynowanie Punktu konsultacyjnego, który świadczy pomoc psychoterapeutyczną i prawną (2 razy w miesiącu po dwie godziny lub częściej w razie potrzeb);
 - nieodpłatne konsultacje psychologiczne dla ofiar i sprawców przemocy;
 - w ramach grup wsparcia rodzin realizowany jest program terapeutyczny i pomoc psychologiczna;
 - zajęcia w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych, dotyczących reakcji na przemoc;
 - bieżąca pomoc prawna w zakresie zagadnień dotyczących kwestii przemocowych;
 - objęcie pomocą psychologiczno-pedagogiczną uczniów i rodziców, u których wszczęto „Niebieską Kartę”;
 - aktualizowany jest Informator o formach pomocy dostępnych na terenie Gminy Brzyska i Powiatu jasielskiego dla osób dotkniętych bądź zagrożonych przemocą w rodzinie oraz osób i rodzin będących w kryzysie.

Jednym z istotnych elementów profilaktyki jest prowadzenie systematycznych badań i lokalnej analizy, dotyczącej skali problemu uzależnień oraz przemocy w rodzinie na terenie gminy.

6.3. Działania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zarządzeniem Wójta Gminy Brzyska Nr 24/2011 z dnia 17 czerwca 2011 r. został powołany Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w gminie Brzyska.

Funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego oparte jest na zasadach wzajemnej współpracy i współdziałania przedstawicieli instytucji, organizacji i jednostek organizacyjnych uprawnionych lub zobowiązanych do inicjowania i realizacji zadań związanych bezpośrednio lub pośrednio z przeciwdziałaniem przemocy.

W skład 11-osobowego Zespołu Interdyscyplinarnego funkcjonującego na terenie gminy Brzyska wchodzi przedstawiciele następujących podmiotów:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Brzyskach (przewodniczenie Zespołowi);
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Brzyskach;
- Posterunek Policji w Kołaczycach;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Brzyskach;
- Zespoły Szkolno-Przedszkolne we Wróblowej, Błazkowej i Brzyskach, Zespół Szkół Społecznych;
- Stowarzyszenie „Szkoła Przyszłości” w Lipnicy Dolnej;
- Sąd Rejonowy w Jaśle, Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej.

Zadania Zespołu obejmują przede wszystkim:

1. Diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie na terenie gminy Brzyska;
2. Podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie;
3. Inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
4. Rozpowszechnianie informacji o instytucjach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
5. Inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Członkowie Zespołu mają ustawowy obowiązek spotykać się nie rzadziej niż raz na kwartał. W praktyce spotkania odbywają się częściej w zależności od potrzeb. Ponadto spotykają się w ramach szkoleń z zakresu przeciwdziałania przemocy. Zadaniem Zespołu jest koordynowanie działań nad konkretnymi przypadkami w ramach grup roboczych. W skład grupy roboczej wchodzi pracownicy ww. instytucji, jednak nie muszą to być sami członkowie Zespołu (do pracy kierowani mogą być pracownicy najlepiej znający sytuację danej osoby lub rodziny). Grupy Robocze powołuje Zespół Interdyscyplinarny, który diagnozuje sytuację rodziny. W dalszej kolejności wypracowany jest plan pomocy rodzinie, który jest wdrażany w ramach współpracy.

Tabela 13. Zaangażowanie Zespołu Interdyscyplinarnego w Gminie Brzyska w latach 2014-2018

Działania	2014	2015	2016	2017	2018
Ilość utworzonych grup roboczych	12	16	11	21	10
Liczba pracujących w grupach roboczych	19	25	23	21	20
Ilość posiedzeń grup roboczych	69	60	56	66	63
Ilość prowadzonych spraw	12	25	23	21	20
Liczba poszkodowanych przemocą, w tym dzieci	20	26	29	26	27
	0	0	0	0	3
Liczba rodzin objętych pomocą Zespołu	12	25	11	21	20
Ilość sporządzonych „Niebieskich Kart-C	20	52	31	10	17
Ilość sporządzonych „Niebieskich Kart-D	9	21	21	8	12
Ilość zakończonych „Niebieskich Kart”	13	14	10	11	14

Źródło: sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w gminie w latach 2014-18

Tabela 14. Działania profilaktyczne w Gminie Brzyska w ostatnich latach

Podmiot	Zadania	Rok	Przykładowe działania
GKRPA	1. Informowanie społeczeństwa o możliwościach korzystania z pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu; 2. Kierowanie osób uzależnionych na leczenie odwykowe; 3. Udzielenie ofiarom przemocy wszechstronnej pomocy psychologicznej i prawnej;	2018	- finansowanie gminnego Punktu konsultacyjnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania uzależnieniom; - dofinansowanie szkół z terenu gminy przeznaczone na działania związane z profilaktyką antyalkoholową; W 2018r. prowadzono ogółem 19 postępowań (kobiety – 7 , mężczyźni – 12), z tego: - 5 wniosków do sądu, 4 z nich zakończone skierowaniem na leczenie, a 1 wniosek odrzucony z powodu nieprzekonywujących dowodów nadużywania alkoholu; - 5 osób podjęło dobrowolne leczenie w Ośrodku Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Jaśle; - 2 osoby podjęły dobrowolne leczenie na Oddziale Terapii Uzależnienia od Alkoholu w szpitalu w Krośnie; - 3 wnioski - odstąpiono od procedury z powodu braku dowodów nadużywania alkoholu; - 1 wniosek - odstąpiono od procedury z powodu ciężkiej choroby zakończonej śmiercią; - 2 wnioski zakończone pouczeniami (2 sprzedawców); - 1 wniosek przekazany do Prokuratury Rejonowej w Jaśle.
		2017	- przekazanie środków finansowych na działalność profilaktyczną dla Ludowych Zespołów Sportowych, OSO i KSM-u; W 2017r. prowadzono ogółem 14 postępowań (kobiety – 3, mężczyźni – 11), z tego: - 4 wnioski do sądu, wszystkie zakończone skierowaniem na leczenie; - 4 osoby podjęło dobrowolne leczenie w Ośrodku Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Jaśle; - 1 osoba podjęła dobrowolne leczenie na Oddziale Terapii Uzależnienia od Alkoholu w szpitalu w Krośnie; - 3 wnioski - odstąpiono od procedury z powodu braku dowodów nadużywania alkoholu; - 2 wnioski zakończone pouczeniami.
GOPS		2018	- praca socjalna; - poradnictwo socjalne; - koordynowanie <i>Punktu konsultacyjnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałania uzależnieniom</i> ; - konsultacje psychologiczne dla rodzin, ofiar przemocy, sprawców; - prowadzenie rozmów z rodzinami dotkniętych przemocą lub zagrożonych wystąpieniem przemocy w rodzinie; informator o dostępnej pomocy dla ofiar przemocy na terenie gminy.

	2017	- j.w. - prowadzenie zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie; - opracowanie oraz rozpowszechnianie wśród młodzieży szkolnej oraz rodziców materiałów profilaktyczno – edukacyjnych na temat zjawiska przemocy w rodzinie - kampania „Reaguj na przemoc”; - prowadzenie rozmów z rodzinami dotkniętymi przemocą lub zagrożonych wystąpieniem przemocy w rodzinie; - akcja profilaktyczna zorganizowana przez Zespół Interdyscyplinarny na temat „Zagrożeń w sieci”.
	2016	- j.w. - opracowanie oraz rozpowszechnianie wśród młodzieży szkolnej oraz rodziców materiałów profilaktyczno – edukacyjnych na temat zjawiska przemocy w rodzinie, procedury „Niebieskie Karty”; - prowadzenie rozmów z rodzinami dotkniętymi przemocą lub zagrożonych wystąpieniem przemocy w rodzinie.
Policja	2018	- organizacja zajęć profilaktycznych dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjalnej na terenie gminy; - organizacja zajęć profilaktyczno – edukacyjnych dla gimnazjalistów i uczniów szkoły podstawowej na temat „Zagrożenia w sieci” – prelekcja połączona była z projekcją filmu o w/w tematyce; - udział w Zespole Interdyscyplinarnym i grupach roboczych.
	2017	- j.w.
	2016	- j.w. - prowadzone były rozmowy z rodzicami uczniów oraz pedagogami na terenie szkół gminnych w związku z realizacją założeń programowych pn. „Stop Patologiom – razem bezpieczniej” dotyczącej problematyki przemocy w rodzinie;
Oświata	2018	- poruszanie tematyki przemocy w rodzinie w trakcie rozmów z rodzicami; - rozpowszechnianie ulotek z informacjami o miejscach na terenie gminy i powiatu, w których można uzyskać pomoc w przypadku przemocy; - udział i zajęcie I miejsca w plastycznym konkursie profilaktycznym „Moc pomocy przeciw przemocy” dla uczniów klas VI, VII i VIII szkół podstawowych z terenu powiatu jasielskiego w ramach realizacji „Powiatowego Programu Profilaktycznego Promującego Metody Wychowawcze w Rodzinach Zagrożonych Przemocą na lata 2018-2020” oraz „Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy”; - prowadzenie przez pedagoga szkolnego pomocy psychologiczno – pedagogicznej dla uczniów oraz rodziców m.in. z rodzin dotkniętych problemem przemocy lub zagrożonych wystąpieniem przemocy w rodzinie (konsultacje indywidualne, oddziaływania terapeutyczne, rozmowy wspierające, porady psychopedagogiczne); - opracowanie oraz rozpowszechnianie wśród młodzieży szkolnej oraz rodziców materiałów profilaktyczno – edukacyjnych na temat zjawiska przemocy w rodzinie, procedury „Niebieskie Karty”, mechanizmów uzależnień, szkodliwości i działania środków psychoaktywnych na organizm człowieka; - prowadzono współpracę z rodzicami na rzecz poprawy bezpieczeństwa w szkole i w jej otoczeniu.
	2017	- j.w.

		- organizacja spotkania profilaktycznego dla rodziców na temat zagrożeń w sieci oraz zasad bezpiecznego korzystania z komputera oraz Internetu; - prowadzenie poradnictwa psycho-edukacyjnego dla rodziców w formie konsultacji indywidualnych; - opracowanie materiałów edukacyjnych dla uczniów i rodziców na temat konsekwencji związanych z używaniem substancji psychoaktywnych w formie gazetek ściennych oraz ulotek; - spotkania profilaktyczne realizowane przez pedagoga szkolnego dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjum na terenie gminy o tematyce „Zagrożenia w sieci”, „Cyberprzemoc”; - prowadzenie kampanii „Reaguj na przemoc”; - przeprowadzenie koncertu profilaktycznego dot. przeciwdziałaniu alkoholizmowi i przemocy w środowisku szkolnym; - konsultacje dla rodziców z zakresu profilaktyki cyberzagrożeń prowadzone przez pedagoga szkolnego.
	2016	- j.w.; - spotkanie profilaktyczne dla rodziców klasy pierwszej prowadzone przez przedstawiciela policji oraz pedagoga szkolnego dot. przemocy w rodzinie, przemocy rówieśniczej, cyberprzemocy; - opracowanie oraz rozpowszechnianie wśród młodzieży szkolnej oraz rodziców materiałów profilaktyczno – edukacyjnych na temat zjawiska przemocy w rodzinie, procedury „Niebieskie Karty”; - objęcie pomocą psychologiczno – pedagogiczną uczniów i rodziców u których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”; - rozpowszechniano ulotki, plakaty i zaświadczenia z informacją dotyczącą działań przeciwdziałania przemocy.
Ochrona Zdrowia	2018	- prowadzono domowe wizyty lekarskie; - rozpowszechniano ulotki, plakaty i zaświadczenia z informacją dotyczącą działań przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
	2017	- j.w.
	2016	- j.w.

Źródło: Ankiety dotyczące skali zjawiska przemocy w rodzinie lata 2016-2018

Jednym z istotnych elementów profesjonalizacji wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie jest stałe podnoszenie kwalifikacji członków Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych, poprzez udział w szkoleniach, konferencjach, seminariach itp., w tym:

- w 2014 r. zostało zorganizowane szkolenie dla członków Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych, w tym pracowników socjalnych i asystentów rodziny, nt.: „Problemu przemocy w rodzinie – istota działania Grup Roboczych”;
- w 2015 r. - „Szkolenie dla Zespołu Interdyscyplinarnego oraz Grup Roboczych z zakresu Procedury Niebieskiej Karty”;
- w 2016 r. - „Szkolenie z zakresu Rozmowy z ofiarą przemocy”;
- w 2017 r. – szkolenie nt.: „Przemoc w rodzinie. Procedura „Niebieskie Karty”;
- w 2018 r. – szkolenia: „Rozpoznawanie symptomów krzywdzenia dzieci i podejmowania działań interwencyjnych w sytuacji podejrzenia przemocy wobec dzieci”,
- „Charakterystyka pracy ze sprawcami przemocy w tym praca socjalna z osobami stosującymi przemoc w ramach procedury NK”;
- Praktyczna realizacja przepisów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach procedury NK”;
- „Aspekty prawne w pracy Zespołów Interdyscyplinarnych. Procedura Niebieskie Karty. Przemoc dzieci. Praca z dziećmi”;
- szkolenie w ramach projektu pn. „Nie daj się wypalić jak Feniks – przeprowadzenie profesjonalnych szkoleń dla członków 12 Zespołów Interdyscyplinarnych z terenu 4 powiatów woj. Podkarpackiego”.

Wnioski i rekomendacje :

✓ na terenie gminy skoordynowana współpraca różnych instytucji, podmiotów i organizacji zaangażowanych w profilaktykę uzależnień i przemocy prowadzona jest głównie w ramach Zespołu interdyscyplinarnego - grupy robocze są aktywne, a liczba spotkań, ilość spraw itp. wskazują na duże zaangażowanie we wsparcie rodzin i terapeutyczną pomoc sprawcom;

✓ lokalne instytucje wzajemnie się wspierają i uzupełniają w prowadzeniu działań profilaktycznych skierowanych głównie do dzieci i młodzieży (np. GOPS i szkoły). Oferta profilaktyki jest różnorodna, realizowana w bardziej atrakcyjnych dla młodzieży formach (np. koncerty muzyczne, spotkania z osobami, które kiedyś były uzależnione itp.), dlatego jest bardziej skuteczna;

✓ sprawdza się interdyscyplinarne (GOPS, GKRPA, Policja, oświata, podmioty lecznicze) podejście do przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy, bo występuje synergia, czyli wartość dodana wspólnych inicjatyw;

✓ jednak nie była realizowana zewnętrzna ocena i ewaluacja jakości współpracy w ramach Zespołu np. w formie superwizji pracy Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych;

✓ słabą stroną gminnego systemu wsparcia jest brak lokalnych organizacji, które w sposób statutowy angażowałyby się w profilaktykę uzależnień i przemocy, wsparcie ofiar dotkniętych przemocą w rodzinie itp.;

✓ mocną stroną jest współpraca GOPS-u, GKRPA, Zespołu, Policji z rodzicami uczniów i środowiskiem szkolnym na rzecz poprawy bezpieczeństwa w szkołach i ich otoczeniu.

7. Zapisy dotyczące profilaktyki uzależnień i przemocy w lokalnych dokumentach planistycznych

Konieczność realizacji działań w zakresie przeciwdziałania i ograniczania uzależnienia i przemocy wynika z wielu dokumentów strategicznych, które uchwaliła gmina. Przedstawimy istotne zapisy w lokalnych strategiach, programach i planach, żeby wykazać korelację między nimi i potrzebę podjęcia współpracy.

7.1. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Brzyska na lata 2015-2020

Aż w trzech (na cztery) celach strategicznych gminnej Strategii RPS są wymienione zadania z zakresu profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

II. CEL STRATEGICZNY: Ukształtowanie użytecznego i skutecznego programu opieki nad rodziną, w ramach którego wyznaczono **Cel Szczegółowy II. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie obejmujący** poniższe zadania:

- 1/ kontynuowanie realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar;
- 2/ wspieranie działań mających na celu skuteczną i szybką interwencję i pomoc dla ofiar przemocy;
- 3/ realizacja programów, warsztatów i prelekcji tematycznych w szkołach dla dzieci, młodzieży, rodziców;
- 4/ stworzenie dostępu do lokali mieszkalnych dla ofiar przemocy w rodzinie.

III CEL STRATEGICZNY: Integracja społeczna osób starszych i niepełnosprawnych oraz promocja ochrony zdrowia – Cel Szczegółowy II. Promocja ochrony zdrowia:

- 1/ nawiązanie współpracy z instytucjami pozarządowymi w celu przeprowadzenia specjalistycznych warsztatów w szkołach wśród uczniów i rodziców mających na celu profilaktykę w zakresie uzależnień;

IV CEL STRATEGICZNY: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu - Cel szczegółowy II. Identyfikacja i niwelowanie problemów uzależnień, który obejmuje zadania:

- 1/ realizacja Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Brzyska oraz Programu Przeciwdziałania Narkomanii Gminy Brzyska;
- 2/ współpraca samorządu i jednostek samorządowych z placówkami oświatowymi oraz organizacjami pozarządowymi na rzecz prowadzenia kampanii edukacyjno-profilaktycznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych;
- 3/ monitorowanie punktów sprzedaży alkoholu, w tym przestrzegania zakazu sprzedaży alkoholu osobom nieletnim oraz osobom nietrzeźwym;
- 4/ organizowanie i finansowanie, we współpracy z placówkami leczenia uzależnień, różnych form pracy uzupełniającej proces terapeutyczny organizowanych poza podstawowym procesem leczenia.

Schemat 2. Cele strategiczne w Gminnej Strategii RPS dotyczące profilaktyki przemocy i uzależnień

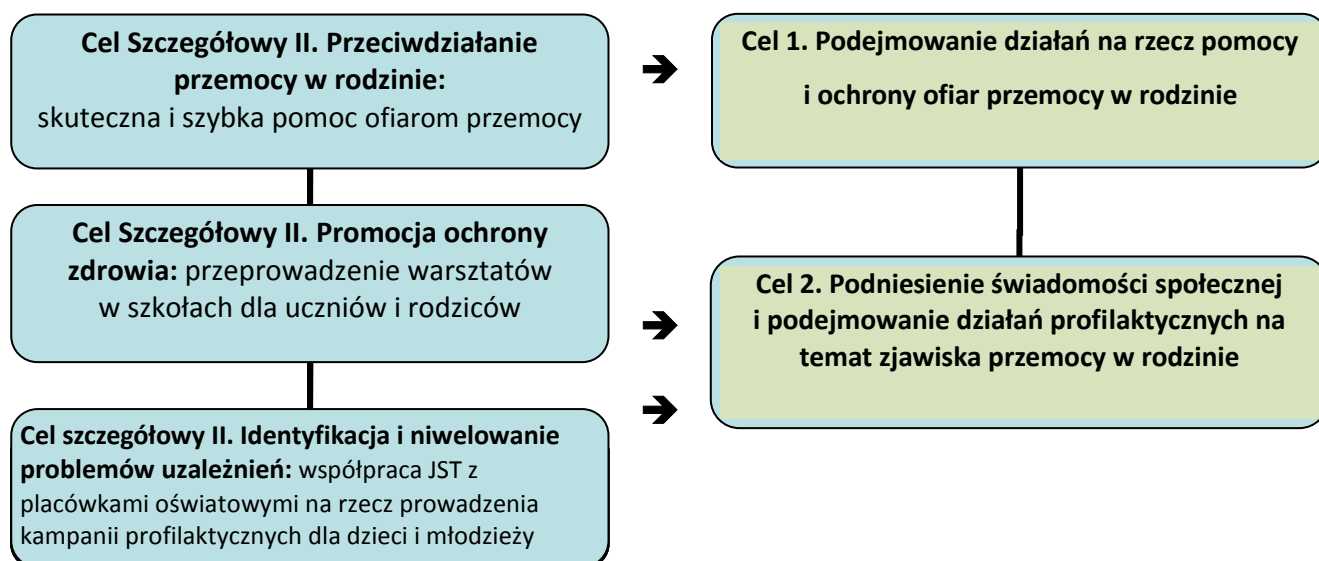

7.2. „Gminny Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2022”

Cel główny Programu to: **przeciwdziałanie występowaniu przemocy w rodzinie i zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Brzyska**. Cele szczegółowe:

1. Podejmowanie działań na rzecz pomocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
2. Podniesienie świadomości społecznej i podejmowanie działań profilaktycznych na temat zjawiska przemocy;
3. Szkolenie pracowników instytucji pomocowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz udzielaniem pomocy osobom uwikłanym w przemoc.

Schemat 3. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych a Gminny Program przeciwdziałania przemocy

Źródło: opracowanie własne

7.3. „Gminny Program Wspierania Rodzin Dla Gminy Brzyska Na Lata 2018-2020”

Cel główny programu to: **wspieranie i pomoc rodzinom w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej poprzez wypracowanie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w gminie Brzyska**.

Cele szczegółowe programu:

Cel 2. Zapobieganie sytuacjom kryzysowym w rodzinach oraz rozwiązywanie już powstałych, w tym zadania:

- 1/ prowadzenie monitoringu zjawisk dezintegracji oraz dysfunkcyjności rodziny
- 2/ zwiększenie dostępności do konsultacji oraz specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, w tym prawnego, psychologicznego, pedagogicznego

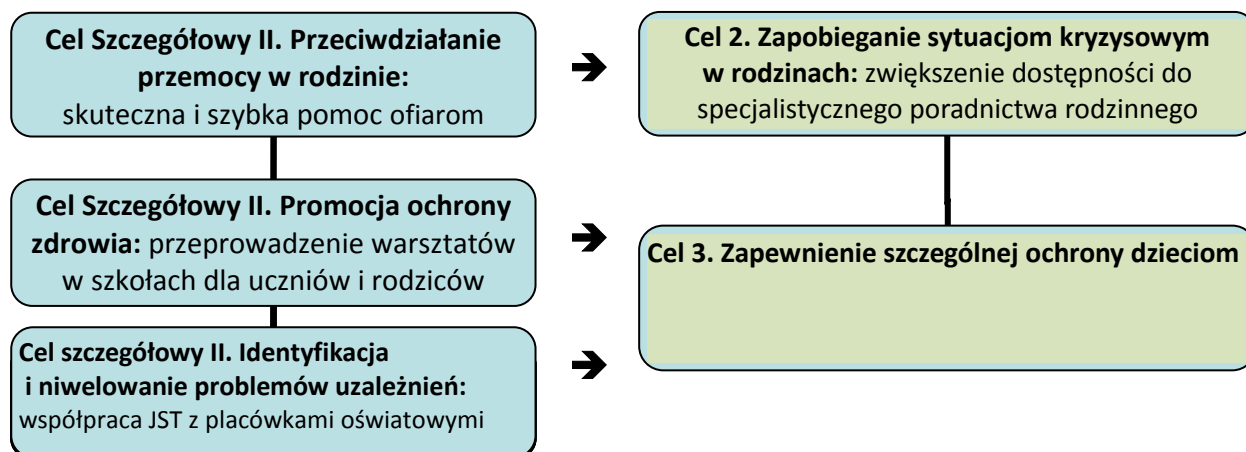
Cel 3. Zapewnienie szczególnej ochrony dzieciom i szczególnego wsparcia rodzinom zagrożonym dysfunkcjami w pełnieniu roli opiekuńczo-wychowawczej, w tym zadanie:

- 1/ organizowanie usług dla rodzin z dziećmi, w tym specjalistycznych

Cel 4. Doskonalenie systemu opieki nad dzieckiem przebywającym w środowisku naturalnym oraz rozwijanie współpracy z rodziną, w tym zadanie:

- 1/ koordynacja działań i bieżąca współpraca podmiotów podejmujących różnorodne działania na rzecz rodziny.

Schemat 4. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych a Gminny Program Wspierania Rodziny

Źródło: opracowanie własne

7.4. „Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii”

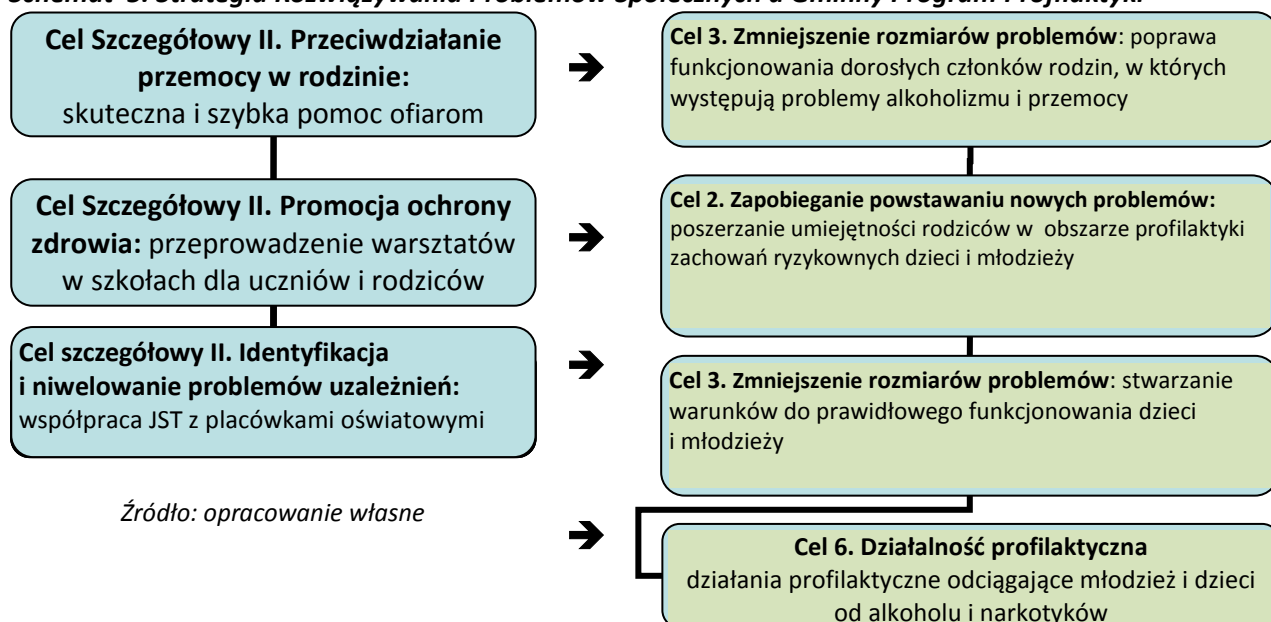
Cele Programu to:

- 1. Rozpoznawanie problemów na terenie gminy** oraz potrzeb lokalnego środowiska w zakresie pomocy;
- 2. Zapobieganie powstawaniu nowych problemów**, w tym:
 - poszerzanie wiedzy społeczności lokalnej ukierunkowanej na zwrócenie uwagi na problem używania alkoholu i narkotyków przez dzieci i młodzież;
 - poszerzanie umiejętności rodziców w zakresie ich kompetencji wychowawczych w obszarze profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci;
 - poszerzanie wiedzy osób zajmujących się działaniami profilaktycznymi na temat szkodliwości alkoholu, narkotyków oraz obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa.
- 3. Zmniejszenie rozmiarów problemów**, które aktualnie występują:
 - stwarzanie warunków do prawidłowego funkcjonowania dzieci i młodzieży z rodzin z problemem alkoholowym, narkotykowym i dotkniętych przemocą domową oraz wyrównywanie ich szans;
 - zwiększanie kompetencji osób pomagających dzieciom i pracujących z rodzinami dotkniętymi problemem;
 - poprawa funkcjonowania dorosłych członków rodzin osób uzależnionych oraz pijących szkodliwie i ryzykownie.
- 4. Zwiększenie zasobów** niezbędnych do radzenia sobie z istniejącymi problemami:
 - zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków, osób współuzależnionych oraz osób uwięzionych w przemoc;
 - poszerzanie wiedzy na temat szkód zdrowotnych wynikających z picia szkodliwego oraz uzależnienia od alkoholu i narkotyków, w tym wspieranie instytucji zajmujących się problematyką uzależnień.
- 5. Edukacja publiczna** w zakresie:
 - informowania o konsekwencjach nadużywania alkoholu i narkotyków,
 - promocji zdrowego stylu życia, trzeźwości i abstynencji.

6. Działalność profilaktyczna polegająca na wspieraniu klubów sportowych działających na terenie gminy, również finansowo, gdyż krzewienie kultury fizycznej i sportu jest najlepszym działaniem profilaktycznym odciągającym młodzież i dzieci od alkoholu i narkotyków, a pozwalająca zdrowo i w sposób wolny od nałogów, spędzić wolny czas. Planowane do realizacji zadania to:

1. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków;
2. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe i narkomanii pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą;
3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży;
4. Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych i narkomanii.

Schemat 5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych a Gminny Program Profilaktyki

Wnioski i rekomendacje:

- ✓ oprócz Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych gmina Brzyska uchwaliła i realizuje jeszcze co najmniej 3 programy wpisujące się w profilaktykę uzależnień i przemocy, w tym: Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy, Gminny Program Wspierania Rodzin, Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii;
- ✓ ww. dokumenty strategiczne są spójne w zakresie zapisów, szczególnie w kontekście profilaktyki prowadzonej wśród dzieci i młodzieży;
- ✓ wśród realizatorów celów strategicznych i szczegółowych w tych strategiach i programach najczęściej wymienione są zespoły partnerów (nie pojedyncze instytucje), złożone z: GOPS-u, placówek oświatowych, GKRPA, Zespołu Interdyscyplinarnego, Policji, podmiotów leczniczych, Policji, Gminnego Centrum Kultury i Czytelnictwa, PCPR-u, Kuratorskiej Służby Sądowej itp. To wskazuje, że współpraca jest istotnym czynnikiem zwiększenia efektywności działań i zwiększa szanse na zrealizowanie zaplanowanych w tych strategiach celów.

Część 2. Raport z badań ankietowych uczniów szkół z terenu Gminy Brzyska.

1. Opis metodologii i celów badania.

Badanie ankietowe wśród uczniów szkół z terenu Gminy Brzyska w ramach „Diagnozy profilaktycznej dla Gminy Brzyska” zostało zrealizowane w czerwcu 2019 r. Narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety zawierający 70 pytań, podzielonych na pięć bloków tematycznych:

- problematyka używania alkoholu - pyt. 1 – 14;
- palenie tytoniu, w tym e-papierosy – pyt. 15-25;
- zażywanie narkotyków, w tym dopalacze – pyt. 26-41;
- ocena skuteczności różnych form i sposób działań profilaktycznych – pyt. 42-44;
- przemocy w rodzinie i rówieśniczej, agresji, cyberprzemocy czyli przemoc w Internecie – pyt. 45-65.

Pytania 66-70 to pytania metryczkowe, dotyczące płci, wieku, klasy, sytuacji w rodzinie (rodzina pełna, niepełna) oraz oceny z zachowania w ostatnim roku szkolnym. Większość pytań w kwestionariuszu to pytania zamknięte (z kafeterią – listą możliwych odpowiedzi), ale ankietę zawiera także pytania półotwarte. Badanie miało charakter anonimowy, w związku z tym podczas realizacji badań w szkołach nie napotkano na większe trudności ze strony uczniów. W badaniu bardzo pomocni okazali się zarówno Dyrektorzy szkół jak i wychowawcy poszczególnych klas. Dzięki czemu możliwe było sprawne przeprowadzenie badania.

Każde badanie ma założony cel, którym w przypadku tego sondażu jest rozpoznanie stanu i skali problemów:

- 1/ związanych z korzystaniem przez uczniów z alkoholu, w tym także poznanie opinii uczniów na temat stereotypów, dotyczących picia alkoholu;
- 2/ palenia papierosów i e-papierosów przez młodzież szkolną;
- 3/ używania środków psychoaktywnych, w tym narkotyków i dopalaczy;
- 4/ występowania przemocy w środowisku szkolnym i domowym, z uwzględnieniem zagrożeń związanych z hejtem i agresją w internecie.

Teza badawcza, którą miały potwierdzić lub wykluczyć wyniki ankiety zakładała, że rzeczywiste występowanie ww. problemów wśród uczniów szkół z Gminy Brzyska jest częstsze niż to wynika z wiedzy i obserwacji rodziców i nauczycieli, analizy indywidualnych przypadków, ogólnego przekonania społeczności lokalnej itp. Wyniki tych badań zostały skonfrontowane z raportem z badań „*Substancje psychoaktywne – postawy i zachowania*”, realizowanych na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Rzeszowie wśród uczniów szkół z woj. podkarpackiego oraz diagnoza przedstawioną w podkarpackim „*Wojewódzkim Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2014 –2020*”. Otrzymujemy więc nie tylko wyniki badań na terenie gminy, ale także ich porównanie ze średnimi danymi na poziomie regionu.

Poszczególne rozdziały raportu z badań odpowiadają powyższym zagadnieniom, czyli w kolejności są to: problematyka spożywania alkoholu, palenie papierosów i e-papierosów, używanie narkotyków i dopalaczy, przemoc rówieśnicza, przemoc w rodzinie i cyberprzemoc, ocena skuteczności podejmowanych na terenie gminy działań z zakresu profilaktyki, w szczególności skierowanych do młodzieży szkolnej. Razem z Częścią 1 niniejszy raport stanowi dość kompletny obraz skali problemu uzależnienia i przemocy na terenie gminy.

2. Synteza wyników badania ankietowego

Poniżej przedstawiamy syntetyczną, skrótową prezentację wyników badania, w której podsumowane zostały najistotniejsze wyniki i wnioski do Diagnozy.

- więcej niż połowa pytaných uczniów z ternu gminy (54 %) spożywała alkohol;
- 60 % z powyższej grupy przyznaje, że piły alkohol częściej niż jeden raz, w tym 42 % spożywa alkohol okazjonalnie, a 18 % twierdzi, że pije alkohol regularnie lub często (częściej niż raz na miesiąc);

- w problem spożywania alkoholu dotyczy chłopców i dziewczyn, nie ma istotnej dysproporcji;
- młodzież najczęściej pije piwo, ale przez pijących regularnie i często wybierana jest wódka;
- alkohol spożywany jest najczęściej podczas tzw. imprez, ale w co czwartym przypadku pito także w miejscach publicznych (na dyskotekach, koncertach, meczach, imprezach plenerowych itp.);
- blisko połowa (44 %) tych uczniów, którzy pili alkohol uważa, że alkohol dobrze na nich wpływa;
- prawie co trzecia z osób, które piły kiedykolwiek alkohol przyznała się do stanu upojenia, po którym nie potrafiła kontrolować swojego zachowania;
- upijanie się jest jednym z najbardziej ryzykownych zachowań, jakie podejmują młodzi ludzie;

- do palenia papierosów przyznaje się blisko co trzeci uczeń biorący udział w badaniu (27 %), w tym nieco więcej chłopców (60 % palących), większość w wieku 15 i więcej lat;
- wśród uczniów deklarujących palenie niestety najwięcej jest tych, którzy palą codziennie – to 37 % w grupie palących uczniów;

- najczęściej palą okazjonalnie podczas „imprez” (47 % palących), ale co piąty uczeń wskazuje, że pali także w okolicach szkoły, podczas przerw i po lekcjach;
- sięgają po papierosy najczęściej bez powodu, z nudów – 63 %, a jako główną motywację do palenia najczęściej wskazują na przykład kolegów (palenie do towarzystwa) – 47 %;
- ponad połowa pytaných (53 %) wskazuje, że w ich klasie są osoby, które palą papierosy i jest ich większość;

- do zażywania narkotyków przyznało się 9 uczniów na 120 uczestniczących w badaniu, co stanowi niecałe 8 %. W tej grupie jest 5 chłopców i 4 dziewczyny, 6 os. jest w wieku 15 lat;
- środkiem psychotropowym jest w zdecydowanej większości marihuana tzw. trawa, ale 1 przypadku były to dopalacze;

- trzy osoby próbowały narkotyków tylko raz, większość zażyła okazjonalne (2-3 razy), ale jedna osoba przyznaje się do regularnego korzystania z narkotyku;
- uczniowie mają świadomość, że każdorazowe zażycie narkotyków może skończyć się śmiercią, a jednak palenie marihuany jest przez nich lekceważone w kontekście skutków zdrowotnych (mimo to, że w przypadku 6 pytaných po zażyciu narkotyków nastąpiły negatywne reakcje zdrowotne);
- ci, którzy przyznali, że mieli kontakt z narkotykami, twierdzą, że ich dostępność w miejscu zamieszkania jest duża – ich zdaniem są osoby, które w najbliższym otoczeniu udostępniają/sprzedają narkotyki;

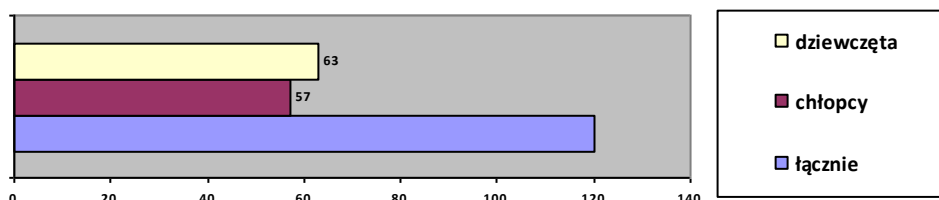
- większość uczniów czuje się w swojej szkole bezpiecznie – tak wskazuje 73 % pytaných;
- mimo, że deklarują wysokie poczucie bezpieczeństwa to ponad co trzeci uczeń (38 %) był ofiarą zachowań agresywnych lub przemocowych;

- najczęściej doświadczają agresji słownej, przeklinania, krzyku – 28 % uczestników, podobne grupa twierdzi, że jest ofiarą hejtu i innych form przemocy w Internecie – 27 %,
- blisko połowa (43 %) sytuacji doświadczenia wobec siebie zachowań agresywnych najczęściej broni się także stosując przemoc, czyli koło zachowań agresywnych się zamyka.

3. Charakterystyka uczestników badania

W badaniu uczestniczyło 124 uczniów, ale w przypadku czterech ankiet nie były wypełnione dane metryczkowe (brak podanej płci i wieku) i w związku z tym nie poddano ich analizie. Grupę respondentów stanowi więc 120 osób, w tym 63 dziewczyny i 57 chłopców.

Wykres 1. Uczestnicy badania

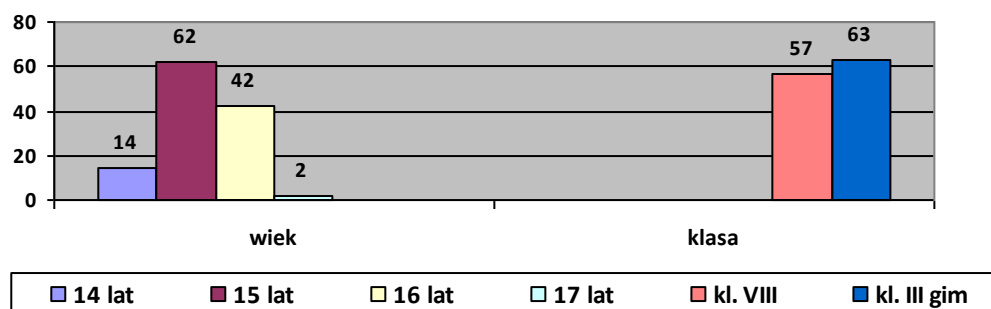

Źródło: opracowanie własne

Są to uczniowie Zespołu Szkół Społecznych w Lipnicy Dolnej, Zespołu Szkolno - Przedszkolnego w Brzyskach, Zespołu Szkolno - Przedszkolnego w Błażkowej i Zespołu Szkolno - Przedszkolnego w Wróblowej oraz Publicznego Gimnazjum w Brzyskach.

Wiek uczestników badania to: 62 osoby w wieku 15 lat, 42 os. – 16 lat, 14 os. – 14 lat i 2 osoby w wieku 17 lat. Podział uczniów na klasy to: 63 uczniów kl. III gimnazjum oraz 57 uczniów klas VIII szkoły podstawowej.

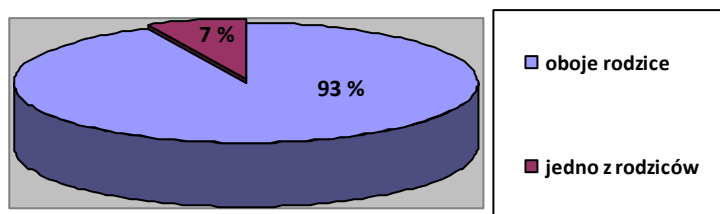
Wykres 2. Podział uczniów na wiek i klasy

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość uczniów biorących udział w badaniu wychowuje się w pełnej rodzinie – 112 osób, czyli 93 %. Tylko 8 uczniów wychowuje jeden rodzic – 7 %.

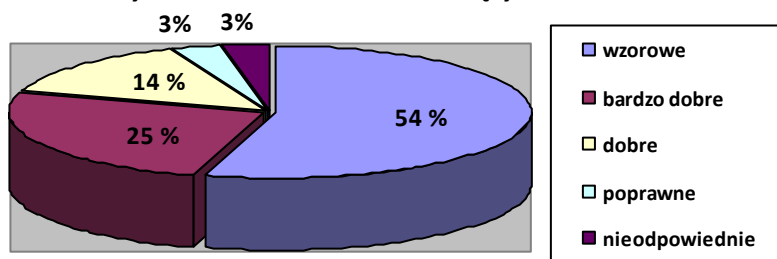
Wykres 3. Opiekę nad uczniami biorącymi udział w badaniu sprawują

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa uczniów uczestniczących w badaniu ma z zachowania ocenę wzorową – 65 os. co stanowi 54 %. 30 uczniów ma ocenę bardzo dobry (25 %), 17 uczniów – dobry (14 %), 4 uczniów – poprawne (3 %) i 4 uczniów nieodpowiednie (3%). Nikt z uczniów nie miał w ostatnim roku szkolnym zachowania naganego.

Wykres 4. Oceny z zachowania uczniów biorących udział w badaniu

Źródło: opracowanie własne

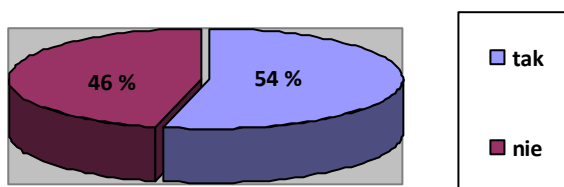
Pytanie o ocenę z zachowania uzasadnione jest tym, że jest ona wystawiana m.in. w oparciu o standardy: dbałość o bezpieczeństwo i zdrowie swoje i innych oraz godne, kulturalne zachowanie się w szkole i poza nią, czyli mające bezpośredni związek z problematyką badania. Przykładowe rodzaje zachowań wpływające na obniżenie oceny z zachowania to m.in. picie alkoholu, palenie papierosów, zażywanie narkotyków w szkole i poza nią, handel narkotykami i ich posiadanie, przemoc fizyczna, zastraszanie, wymuszanie, pobicia, przemoc psychiczna, znęcanie się (również za pośrednictwem Internetu), wywoływanie sytuacji zagrażających zdrowiu, bezpieczeństwu własnemu i innych. Dlatego w poszczególnych rozdziałach przedstawiona zostanie korelacja pomiędzy np. piciem alkoholu, paleniem papierosów, czy stosowaniem przemocy a oceną z zachowania.

4. Problem spożywania napojów alkoholowych przez uczniów

4. 1. Czy uczniowie piją alkohol, a jeżeli tak to jak często?

Na pytanie czy piłeś/aś kiedykolwiek napoje alkoholowe 65 uczniów tj. 54 % odpowiedziało tak.

Wykres 5. Czy piłeś/-aś kiedykolwiek alkohol?

Źródło: opracowanie własne

Co prawda 26 uczniów tj. 40 % przyznających się do spożycia alkoholu twierdzi, że piło alkohol tylko raz, ale mimo to nadal zostaje 39 osób - 60 %, które przyznają, że piły alkohol częściej niż jednorazowe „spróbowanie”.

Wśród pytaných uczniów, którzy wskazali, że pili już alkohol więcej jest:

- chłopców – 52 %,
- osób w wieku 15 lat – 49 %
- uczniów III klasy gimnazjum – 55 %
- uczniów z zachowaniem wzorowym – 41,5 %

Tabela 1. Cechy uczniów, które odpowiedziały, że piły już alkohol

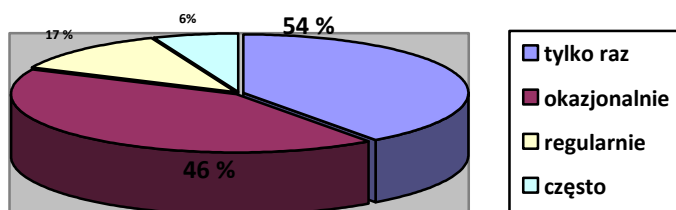
	chłopcy	dziewczęta	14 lat	15 lat	16 lat i więcej	klasa VIII SP	klasa III Gim.	zach. wzorowe	zach. b. dobre	zach. dobre	zachow. popraw.	zachow. nieodp.
Liczba	34	31	8	32	25	29	36	27	16	15	3	4

Źródło: opracowanie własne

Wśród tych, którzy wskazali w ankiecie, że kiedykolwiek pili alkohol są osoby, które:

- spróbowali alkoholu tylko raz – 40 %
- pili okazjonalnie, sporadycznie np. z okazji Sylwestra, urodzin (tylko 2-3 razy) – 42 %
- piją dość regularnie (średnio raz na miesiąc) – 12 %
- piją często (częściej niż raz na miesiąc) – 6 %

Wykres 6. Częstotliwość spożywania napojów alkoholowych przez pytaną uczniów

Źródło: opracowanie własne

Z ogólnej liczby 65 osób, którzy w ankietach wskazali, że pili alkohol 12 osób (czyli co dziesiąty uczeń) przyznaje, że spożywa alkohol regularnie lub często. Wśród nich jest tyle samo dziewczyn co chłopców, są 2 osoby w wieku 14 lat, 7 osób wskazuje, że najczęściej pije wódkę. Oczywiście kwestią jest to, że regularne spożywanie alkoholu w tak młodym wieku (szczególnie przez dziewczyny) ma ogromny negatywny wpływ na rozwój psychofizyczny, stan zdrowia, wyniki w nauce, a przede wszystkim duże ryzyko wystąpienia uzależnienia i wpadnięcie w nałóg.

➔ Porównując powyższy rozkład odpowiedzi z wynikami badań na próbie uczniów z woj. podkarpackiego młodzież ze szkół z Gminy Brzyska wypadła korzystniej, bo:

- wśród uczniów III klas gimnazjum w woj. inicjację alkoholową ma 69 % (w skali kraju 87,3%) – w gminie 54 %;
- 43% uczniów kl. III podkarpackich gimnazjów piła alkohol w okresie 30 dni przed badaniem;

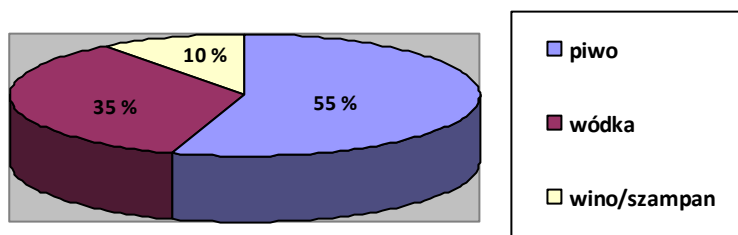
Ale należy jeszcze raz podkreślić, że co dziesiąty pytany uczeń z gminy przyznaje, że pije alkohol regularnie.

➔ w badaniach ESPAD odnotowano zmniejszającą się różnicę pomiędzy odsetkiem pijących chłopców i dziewcząt. Odsetek pijących chłopców jest wyższy, ale w okresie ostatnich 10 lat różnica ta zdecydowanie się zmniejsza. W 2007 roku różnica pomiędzy odsetkiem chłopców i dziewcząt, którzy w ciągu ostatnich 30 dni pili wynosiła 12 %, zaś obecnie zmniejszyła się do poziomu 5,7 %. Nastąpił więc dwukrotny wzrost pijących dziewcząt w wieku gimnazjalnym. W przypadku młodzieży ze szkół z terenu Gminy Brzyska, która kiedykolwiek spożywała alkohol ta proporcja przedstawia się 52 % chłopców i 48 % dziewcząt, więc jest to problem dotyczący obojga płci. Kobiety (w tym młode dziewczyny) pijące alkohol są zdecydowanie częściej niż pijący mężczyźni ofiarami wypadków, urazów, przemocy itp. oraz częściej podejmują ryzykowne zachowania.

4.2. Jaki alkohol piją najczęściej?

Najpopularniejszym napojem alkoholowym wśród młodzieży biorącej udział w badaniu jest piwo – na ten rodzaj alkoholu wskazuje 55 % spośród tych, którzy już pili. Co trzeci uczeń (35 %) odpowiedział, że częściej pije wódkę, a zdecydowanie mniej popularne są inne alkohole np. wino, szampan itp. – 10 %. W przypadku spożywania wódki praktycznie nie ma znaczącej różnicy pomiędzy wskazaniem chłopców i dziewcząt, ani niestety wieku (w takim kontekście, że młodsze osoby zaczynają od picia słabszego alkoholu np. piwa).

Wykres 7. Alkohol wskazywany jako najczęściej spożywany przez uczniów

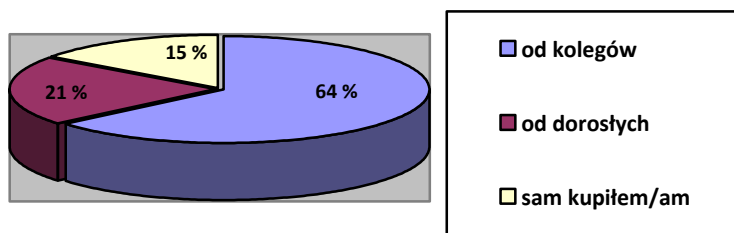

Źródło: opracowanie własne

➔ Także w przypadku badań regionalnych najpopularniejszym napojem alkoholowym wśród młodzieży z Podkarpacia jest piwo, które uważane jest przez nich bardziej za napój niż alkohol. Według badań w ciągu ostatniego miesiąca piło piwo ponad 1/3 badanych gimnazjalistów i prawie 3/4 uczniów szkół średnich. Drugim najpopularniejszym napojem była wódka - piło ją w ostatnim miesiącu przed badaniem 28% gimnazjalistów i 64% uczniów szkół średnich.

Najwięcej pytaných wskazuje, że alkohol jest dostarczany przez starszych kolegów – 64% odpowiedzi na pytanie skąd był alkohol. Niestety pojawiły się także odpowiedzi, że pytany/a byli poczęstowani alkoholem przez osoby dorosłe – 21 % oraz pytany sam kupił – 15 % (niekoniecznie w sklepach, czy dyskotekach, barach itp. na terenie Gminy Brzyska), ale to może być sygnał do monitorowania punktów sprzedaży alkoholu.

Wykres 8. Skąd miałeś/-aś alkohol?

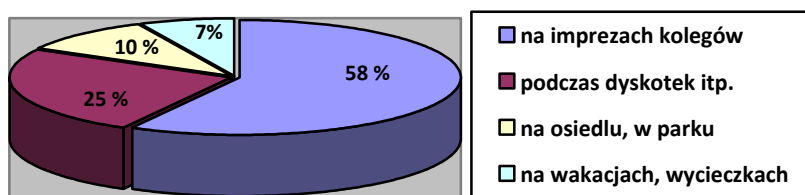

Źródło: opracowanie własne

4.3. W jakich okolicznościach spożywany jest alkohol?

Najczęściej alkohol jest spożywany w towarzystwie rówieśników podczas tzw. „imprez” – 58 % wskazań. Rzadziej podczas różnych wydarzeń (na dyskotekach, koncertach, meczach sportowych, imprezach plenerowych itp.) – 25 %. Sporadycznie są wskazania na spożywanie alkoholu w wolnym czasie po szkole, w weekendy (na osiedlu, w parku, na przystanku itp.) – 10 % oraz podczas wyjazdów wakacyjnych, na wycieczkach szkolnych itp. – 7 % odpowiedzi. Przedstawia to poniższy wykres.

Wykres 9. W jakich okolicznościach pytani spożywają najczęściej alkohol?

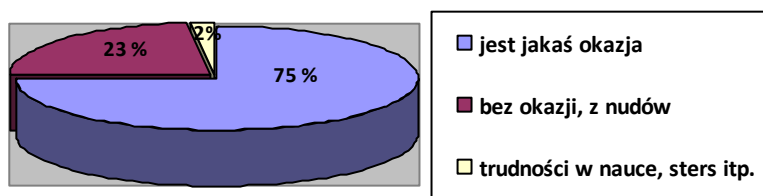

Źródło: opracowanie własne

Alkohol jest spożywany przez młodzież przede wszystkim podczas imprez zamkniętych (żeby nikt z dorosłych nie widział) – 46 % wskazań oraz w plenerze (w miejscach ustronnych, w parkach, nad rzeką itp.) – 38 %. Ale jest także grupa uczniów (16 %), którzy wskazują, że jest im obojętne w jakim miejscu spożywają alkohol i nie przeszkadza im, że dorośli to widzą. W związku z tym zdarza im się spożywać alkohol w miejscach publicznych np. w dyskotekach, w barach, na imprezach plenerowych itp. Z jednej strony nie uważają, że robią coś złego, a z drugiej mają na takie zachowanie „przezwole” ze strony osób dorosłych). Jest to niewątpliwie zmiana w zachowaniach społecznych (nie wnikając oczywiście w aspekty konsekwencji prawnych), bo jeszcze kilkanaście lat temu publiczne spożywanie alkoholu przez osoby nieletnie (szczególnie dziewczęta) było jednoznacznie negatywnie odbierane i wiązało się przeważnie z reakcją dorosłych (nie tylko rodziców).

Po alkohol pytani uczniowie najczęściej sięgają, bo jest okazja (np. impreza urodzinowa, Sylwester itp.) - 75 % takich odpowiedzi. Co czwarty pytany wskazuje, że spożywa alkohol bez specjalnej okazji, z nudów - 23 %. Zdecydowanie mniej odpowiedzi, że z powodu trudności w nauce, stresu w szkole, sytuacji w rodzinie - 2%.

Wykres 10. Z jakiego powodu przeważnie spożywany jest alkohol?

Źródło: opracowanie własne

Po alkohol pytani najczęściej sięgają pod namową kolegów (bo trudno odmówić) – tak odpowiada co trzecia osoba, która piła już alkohol (29 %). Ze względu na chęć zaimponowania rówieśnikom – 21 % wskazań oraz bo moi znajomi piją (nie chcę być odrzucony/-a w grupie) – 6 % . Niestety blisko połowa (aż 44 %) uważa, że alkohol dobrze na nich wpływa (twierdzą, że są weselsi, odważniejsi, bardziej towarzyscy itp.).

4.4. Skutki picia alkoholu

Prawie co trzeci z pytanых przyznał, że byli tak pijani, że nie potrafili kontrolować swojego zachowania. Taki stan jest bardzo groźny ze względu na potencjalne zagrożenia zdrowia i życia (ryzyko wypadków, utonięć uszkodzenia ciała itp.) oraz konsekwencje prawne czynów dokonanych pod wpływem alkoholu.

Ci którzy wskazywali na wystąpienie sytuacji upojenia alkoholowego najczęściej odpowiadali, że nie planowali „upicia się”, ale tak wyszło. Ale dla blisko co trzeciego ucznia, który był w takiej sytuacji to jest sytuacja normalna, która zdarza się jak się pije alkohol. Czyli akceptowali oni taki stan braku kontroli nad swoim zachowaniem i nie był to dla nich większy problem, czy powód do wstydu. Blisko co dziesiąty pytany uważa, że nie jest to żaden problem, bo chcieli się upić.

Mniej niż co dziesiątego pytanego ucznia (8 %) z powodu spożywania alkoholu spotkały przykre czy negatywne sytuacje i konsekwencje. Wśród wymienianych najczęściej były: kłótnie z rodzicami, tzw. „szlaban” na wyjścia z domu, spotkania z kolegami, udział w imprezach, wstrzymanie kieszonkowego, inne kary. Niepokojące jest to, że blisko co piąty pytany (17 %) jest zdania, że z piciem alkoholu wiążą się tylko fajne sytuacje i nie grozi to konsekwencjami. Jeżeli spotykały ich jakieś konsekwencje za picie alkoholu to najczęściej ze strony rodziców,

zdecydowanie rzadziej ze strony innych dorosłych. Ponad połowa (56 %) wskazuje, że nie spotkały ich konsekwencje, bo się dobrze ukrywali w sytuacji, gdy byli po spożyciu alkoholu. Ponad co piąty (21 %) jest przekonany, że nie spotkały go na konsekwencje, bo uważa, że nie zrobił/-a nic złego.

Wnioski i rekomendacje:

- ✓ więcej niż połowa pytaných uczniów (54 %) spożywała alkohol przed udziałem w badaniu;
- ✓ 60 % z powyższej grupy przyznaje, że piły alkohol częściej niż jeden raz, w tym 42 % spożywa alkohol okazjonalnie, ale aż 18 % twierdzi, że pije alkohol dość regularnie lub często (częściej niż raz na mies.);
- ✓ w tej grupie jest niewiele więcej chłopców, więc spożywanie alkoholu jest również popularne wśród 15-16 letnich dziewczyn;
- ✓ spożywane przez młodzież jest najczęściej piwo, ale przez osoby, które twierdzą, że piją regularnie częściej wybierana jest wódka;
- ✓ alkohol spożywany jest najczęściej podczas tzw. imprez, ale w co czwartym przypadku pito także w miejscach publicznych (na dyskotekach, koncertach, meczach, imprezach plenerowych itp.);
- ✓ po alkohol uczniowie najczęściej sięgają, bo jest jakaś okazja, ale w przypadku co czwartego pytanego alkohol spożywany jest bez okazji, z nudów itp.;
- ✓ blisko połowa (44 %) tych uczniów, którzy pili alkohol uważa, że alkohol dobrze na nich wpływa;
- ✓ prawie co trzecia z osób, które piły kiedykolwiek alkohol przyznała się do stanu upojenia, po którym nie potrafili kontrolować swojego zachowania. Niestety blisko co trzeci uczeń, który był w takiej sytuacji jest zdania, że to sytuacja normalna, która może się zdarzyć;
- ✓ co piąty pytany (17 %) jest zdania, że ze spożywaniem alkoholu wiążą się tylko fajne sytuacje i picie nie grozi konsekwencjami.

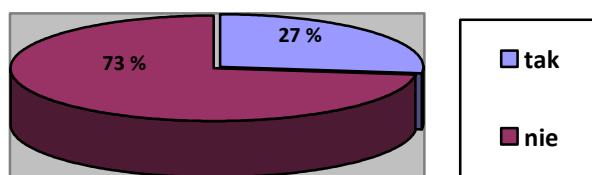
5. Problem palenia tytoniu i e-papierosów.

5.1. Jaki odsetek młodzieży pali?

Blisko co trzeci pytany (27 %) przyznaje się w ankiecie do palenia papierosów – to 32 osoby. W grupie palących:

- jest więcej chłopców (19) niż dziewczyn (13);
- 4 osoby jest w wieku 14 lat, 19 osób w wieku 15 lat i 9 osób w wieku 16 lat;
- 16 to uczniowie kl. VIII szkół podstawowych i 16 uczniów kl. III gimnazjum;
- 5 uczniów ma ocenę z zachowania nieodpowiednią;
- wszyscy z nich zaznaczyli w ankiecie także, że piją alkohol.

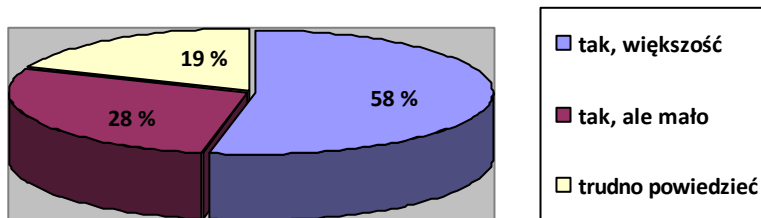
Wykres 11. Czy palisz papierosy?

Źródło: opracowanie własne

Ponad połowa pytaných wskazuje, że w ich klasie są osoby, które palą papierosy i jest ich większość (53 %), a kolejne 28 % twierdzi, że są osoby palące w ich klasie, ale jest ich mało. Czyli łącznie ponad 80 % pytaných wskazuje, że ich koledzy z klasy palą papierosy. Nie było odpowiedzi, że w klasie raczej nikt nie pali. Co piąta osoba nie ma wiedzy, czy w ich klasie są osoby palące.

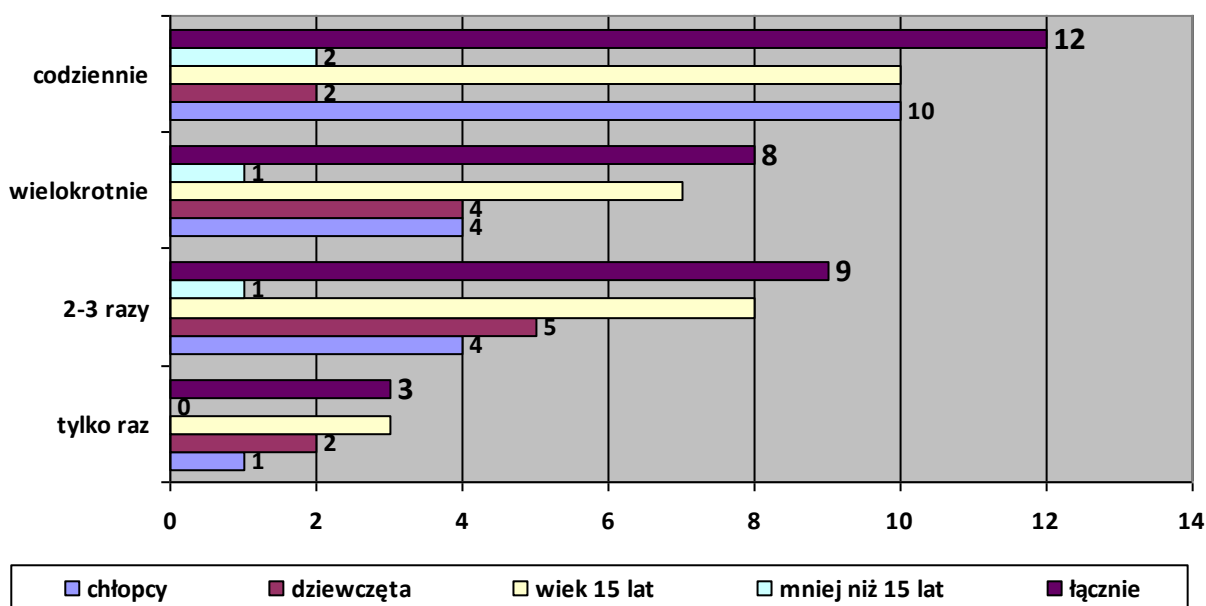
Wykres 12. Czy w klasie są osoby, które palą papierosy?

Źródło: opracowanie własne

Na pytanie dotyczące częstotliwości palenia niestety najczęściej jest odpowiedzi, że palą codziennie – to 37 % w grupie palących uczniów (w tej grupie 12 osób jest dwoje 14-latków i 2 dziewczyny). Kolejne 25 % twierdzi, że palili wielokrotnie. 28 % paliło tylko 2-3 razy, a tylko co dziesiąty pytany palił tylko raz.

Wykres 13. Częstotliwość palenia papierosów przez pytaných uczniów

Źródło: opracowanie własne

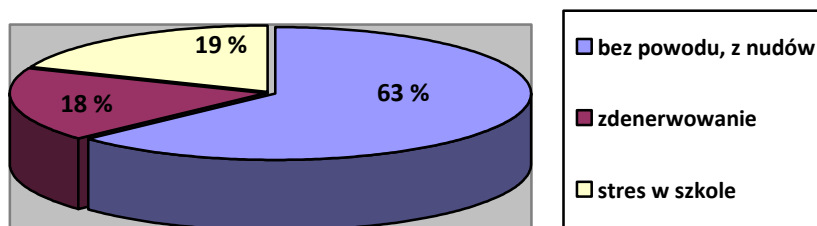
5.2. Powody palenia

Ponad połowa palących uczniów twierdzi, że nie kupują papierosów tylko najczęściej są nimi częstowani przez kolegów – 53 %. Aż 40 % palących sami kupują papierosy z kieszonkowego - to przede wszystkim osoby, które przyznają, że palą codziennie (otwartą kwestią pozostaje pytanie w jaki sposób osoby niepełnoletnie kupują papierosy). Rzadziej papierosy są podbierane rodzicom lub starszemu rodzeństwu – 7 %.

Najczęściej pytani palą okazjonalnie podczas „imprez” – 47 % palących. Co piąty (19 %) wskazuje, że palą także w okolicach szkoły, podczas przerw i po lekcjach. 25 % pali w czasie wolnym od szkoły np. na wakacjach, a co dziesiąty (9 %) przeważnie pali w dyskotekach, pubach itp.

Wśród powodów sięgania po papierosy najczęściej wskazują, że bez powodu, z nudów – 62,5 %. Blisko co piąty (19 %) pali z powodu trudności w nauce, stresu w szkole, różnych sytuacji w rodzinie itp. Podobna grupa pytaných odpowiada, że pali bo jestem zdenerwowany, zestresowany, mam zły humor itp.

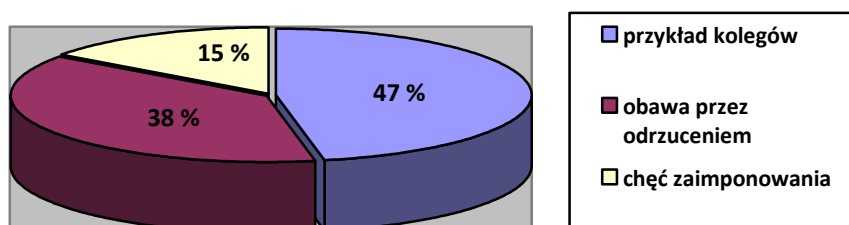
Wykres 14. Powody sięgania po papierosy

Źródło: opracowanie własne

Osoby palące papierosy robią to najczęściej, bo koledzy i znajomi także palą (palenie do towarzystwa) – 47 %. Rzadziej z powodu obawy przed odrzuceniem przez grono znajomych – 38 % oraz z chęci zaimponowania, poczucia się dorosłym – 15 %.

Wykres 15. Co najczęściej skłania do palenia papierosów?

Źródło: opracowanie własne

Pytani o reakcję rodziców na fakt, że palą najczęściej odpowiadają, że dostaliby karę – 70%, mieliby wstrzymane kieszonkowe – 20 %, tylko 5 % twierdzi, że rodzice wiedzą o ich paleniu papierosów.

Większość pytaných (70%) jest zdania, że osoby dorosłe (nie tylko rodzice)powinni reagować jak widzą palącą osobę nieletnią. Jaka Twoim zdaniem powinna być reakcja dorosłych, kiedy widzą palącą papierosy bardzo młodą osobę?

- a) nie powinni zwracać uwagi, bo dużo osób młodych teraz pali;
- b) nie powinni się wtrącać, bo to nie ich sprawa tylko rodziców;
- c) mogą zwrócić uwagę, jeżeli osoba młoda pali w miejscu publicznym i przeszkadza im dym;
- d) powinni zawsze reagować jak widzą palącego nieletniego.

5.3. Ocena stereotypów dotyczących palenia

Zapytano także uczniów o ich opinie na temat obiegowych stwierdzeń, dotyczących palenia papierosów. Poniżej przedstawiamy kilka stereotypowych poglądów, które niestety są prezentowane przez młodzież:

- ponad 60 % uważa, że można palić e-papierosy, bo są mniej szkodliwe;
- 57 % twierdzi, że e-papierosy są bardziej modne niż palenie normalnych papierosów;
- 30 % - palenie okazjonalne (tylko na imprezach) nie szkodzi zdrowiu;

- 26 % - palenie dodaje powagi (wygląda się na bardziej dorosłego);
- 19 % - palenie pomaga się odstresować , uspokaja;
- 10 % - ułatwia nawiązanie znajomości, zaczęcie rozmowy itp.
- 30 % - często towarzyszy picie alkoholu;
- 7 % - każdy powinien spróbować palenia, żeby mieć swoje zdanie na ten temat;

Ale także duża grupa uczniów wykazuje się zdroworozsądkowym poglądem na palenie papierosów np.:

- 34 % uważa, że palenie bardzo szkodzi zdrowiu, także w przypadku „słabych” papierosów z nowoczesnymi filtrami oraz e-papierosów;
- ponad 70 % - jest przekonana, że powoduje nie tylko choroby płuc, ale według badań także serca, różne nowotwory, starzenie skóry itp.;
- 27 % - palenie jest już niemodne, bo coraz mniej ludzi obecnie pali;
- 46 % - rozpoczęte w młodości dość szybko uzależnia i człowiek często pali całe życie (bardzo trudno mu potem rzucić).

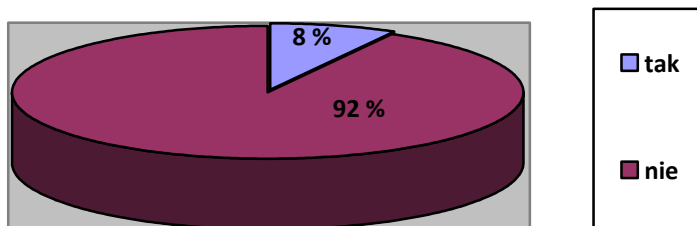
Wnioski i rekomendacje:

- ✓ do palenia papierosów przyznaje się blisko co trzeci uczeń biorący udział w badaniu (27 %), w tym nieco więcej chłopców (60 % palących), większość w wieku 15 i więcej lat;
- ✓ ponad połowa pytanym (53 %) wskazuje, że w ich klasie są osoby, które palą papierosy i jest ich większość;
- ✓ wśród tych, którzy deklarują palenie niestety najwięcej jest tych, którzy palą codziennie – to 37 % w grupie palących uczniów;
- ✓ najczęściej palą okazjonalnie podczas „impresz” (47 % palących), ale co piąty uczeń wskazuje, że pali także w okolicach szkoły, podczas przerw i po lekcjach;
- ✓ sięgają po papierosy najczęściej bez powodu, z nudów – 63 %, a jako główną motywację do palenia najczęściej wskazują na przykład kolegów (palenie do towarzystwa) – 47 %.

6. Używanie substancji psychoaktywnych – narkotyków, dopalaczy, lekarstw itp.

W grupie ankietowanych 9 uczniów przyznało, że zdarzyło im się zażywać środki psychoaktywne (narkotyki lub leki psychotropowe) – stanowi to 8 % badanej grupy. W tej grupie jest 5 chłopców i 4 dziewczyny, 6 osób w wieku 15 lat i 3 osoby 16-letnie, 7 osób to uczniowie gimnazjum. Można zauważyć w tej grupie znaczny udział osób z rodzin niepełnych - ponad 30 %.

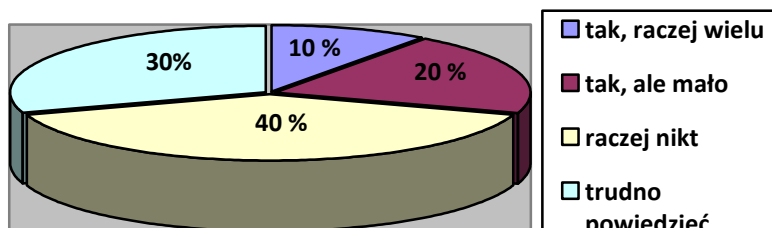
Wykres 16. Czy kiedykolwiek zażywałeś/-aś narkotyki?

Źródło: opracowanie własne

Stosunkowo mała liczba uczniów, którzy przyznali że mają styczność z narkotykami nie znajduje potwierdzenia w odpowiedzi na pytanie czy w klasie są osoby, które zażywają narkotyki – 30 % stwierdziło, że tak jest, w tym 10 %, że jest ich raczej wielu. 40 % pytanym jest zdania, że raczej nikt w klasie nie zażywał narkotyków.

Wykres 17. Czy w Twojej klasie są osoby, które zażywają narkotyki?

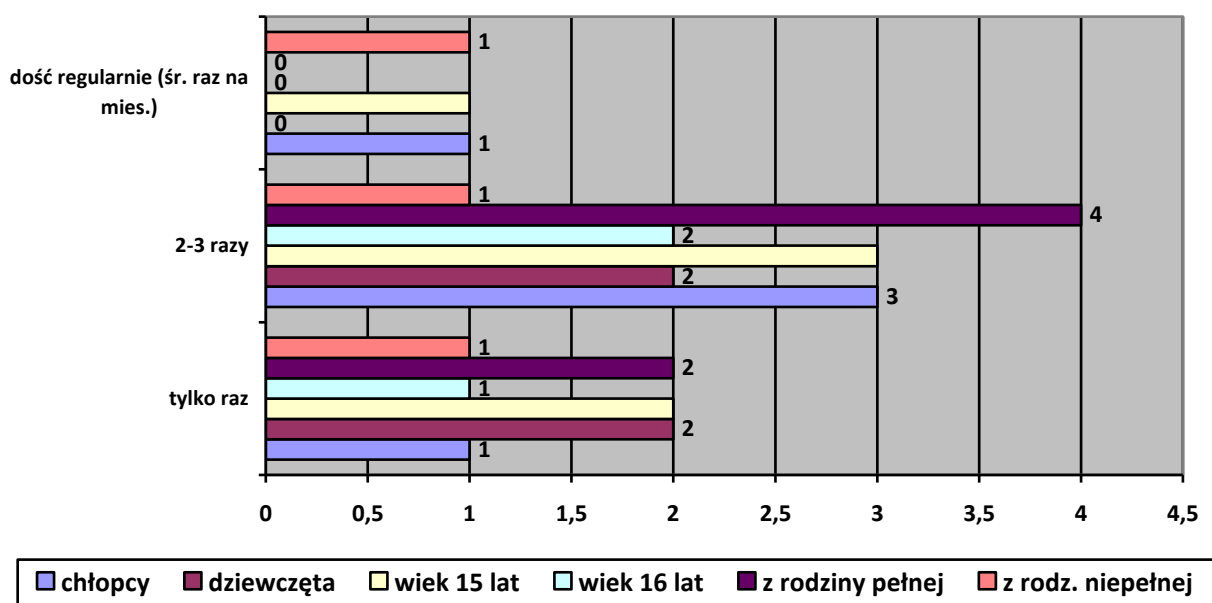

Źródło: opracowanie własne

Ci uczniowie, którzy przyznali, że zażywali narkotyki w większości (67 %) wskazują, że w kręgu ich najbliższych kolegów jest powyżej 5 osób, które miały kontakt z narkotykami - więc albo ci, którzy w ankietach przyznali się do zażywania narkotyków tworzą grupę znajomych, albo w rzeczywistości problem ten dotyczy większej liczby uczniów niż 10 % ogółu uczestników badania.

Na pytanie dotyczące częstotliwości kontaktu z narkotykami ponad połowa odpowiada, że jest to sporadyczne i okazjonalne (2-3 razy). Co trzeci (3 z 9 osób) twierdzi, że zażył narkotyki tylko raz. Jedna osoba deklaruje, że zażywa narkotyki dość regularnie tj. średnio raz na miesiąc.

Wykres 18. Częstotliwość zażywania narkotyków przez pytanym uczniów

Źródło: opracowanie własne

Ci którzy zaznaczyli w ankiecie, że brali narkotyki, połowa zrobiła to w tym roku, ale 3 osoby w miesiącu, w którym wypełniali ankietę. Wśród substancji, które były zażyte lub wypalone w 8 na 9 przypadków było to marihuana (tzw. „trawa”) i w przypadku jednej osoby dopalacze. Najczęściej narkotyki zażywane były okazjonalnie podczas „imprez”. W trzech przypadkach zażywano je samotnie w domu i w trzech w miejscach publicznych (na dyskotekach).

W przypadku 6 osób po zażyciu narkotyków nastąpiły negatywne reakcje zdrowotne, w tym: w trzech przypadkach wystąpiły halucynacje/omamy, w 1 napad lęku, w 1 ból i kołatanie serca. Jedna sytuacja zażycia narkotyków zakończyła się pobytem w szpitalu. Zdecydowana większość zażywających narkotyki jest zdania, że w tych sytuacjach nie było zagrożone ich zdrowie i życie – tylko jedna osoba to przyznała. Pośród badanych 7 na 9 zażywających narkotyki ma świadomość, że każdorazowe zażycie narkotyków może skończyć się śmiercią. A mimo to 5 osób deklaruje, że dalej będzie zażywać narkotyki nawet w sytuacji zagrożenia zdrowia i życia. Według 4 pytanym dostępność do narkotyków w najbliższym otoczeniu zamieszkania jest duża – twierdzą, że są osoby, które udostępniają/sprzedają narkotyki. Aż 8 os. spośród zażywających twierdzi, że proponowano im narkotyki za darmo. W sytuacjach odmowy 3 os. spotkały się z próbami zmuszania do zażywania.

Szukająco niska jest świadomość uczniów na temat szkodliwości dopalaczy, bo:

- 30 % jest przekonanych, że dopalacze są legalne, bo można je kupić np. w Internecie;
- 30 % uważa, że dopalacze nie są narkotykami;
- 10 % uważa, że dopalacze są lepsze od narkotyków, bo są tańsze;
- tylko 70 % zdaje sobie sprawę, że zażycie dopalacza tylko raz często kończy się śmiercią;
- 80 % jest zdania, że próbując narkotyku nigdy nie wiadomo czy nie skończy się to tragicznie;
- 60 % ma świadomość, że lekarze nie wiedzą jak leczyć zatrucie dopalaczami, bo nie wiedzą jaki jest ich skład.

Pytani wykazują dość lekceważące podejście do zagrożeń związanych z paleniem marihuany. 30 % pytanym uważa, że tzw. „trawa” powinna być zalegalizowana, bo nie jest szkodliwa dla zdrowia. Tylko 10 % wskazało, że palenie marihuany może uaktywnić chorobę psychiczną np. nerwicę, psychozę, schizofrenię, depresję itp. Ale na przykład 40% jest zdania, że praktycznie nie ma bezpiecznego zażywania narkotyków, bo zawsze może stać się coś nieprzewidzianego. Pośród badanych 30 % ma świadomość, że bardzo wielu znanych im ludzi (muzyków, aktorów, młodzieżowych idoli itp.) przedwcześnie zmarło za młodu z przedawkowania narkotyków. Większości uczestników badania ankietowego zdaje sobie także sprawę z konsekwencji prawnych i karnych związanych z posiadaniem i zażywaniem narkotyków bp. 30 % wie, że posiadanie nawet niewielkiej ilości narkotyku grozi bardzo poważnymi konsekwencjami, także w przypadku nieletnich po 13 roku życia (np. pobyt w zakładzie poprawczym). Duża grupa pytanym (20 %) wie także, że ślady narkotyków można znaleźć podczas badania krwi i moczu nawet wiele miesięcy po ich zażyciu.

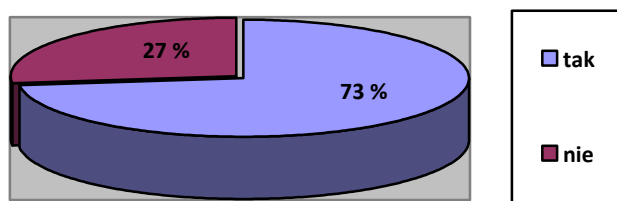
Wnioski i rekomendacje:

- ✓ do zażywania narkotyków przyznało się 9 uczniów na 120 uczestniczących w badaniu, co stanowi niecałe 8 %. W tej grupie jest 5 chłopców i 4 dziewczyny, 6 osób jest w wieku 15 lat;
- ✓ środkiem psychotropowym jest w zdecydowanej większości marihuana, ale w 1 przypadku to dopalacze;
- ✓ trzy osoby próbowały narkotyków tylko raz, większość robi to okazjonalnie (2-3 razy), ale jedna osoba przyznaje się do regularnego korzystania z narkotyku;
- ✓ uczniowie mają świadomość, że każdorazowe zażycie narkotyków może skończyć się śmiercią, a jednak palenie marihuany jest przez nich lekceważone w kontekście skutków zdrowotnych (mimo to, że w przypadku 6 pytanym po zażyciu narkotyków nastąpiły negatywne reakcje zdrowotne);
- ✓ ci, którzy przyznali, że mieli kontakt z narkotykami, twierdzą, że ich dostępność w najbliższym otoczeniu zamieszkania jest duża – ich zdaniem są osoby, które udostępniają/sprzedają narkotyki.

7. Problem przemocy w rodzinie, przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy

Zdecydowana większość pytaných uczniów czuje się w swojej szkole bezpiecznie – tak wskazuje 73 % pytaných, praktycznie tyle samo chłopców (48 %) jak i dziewczyn (52 %).

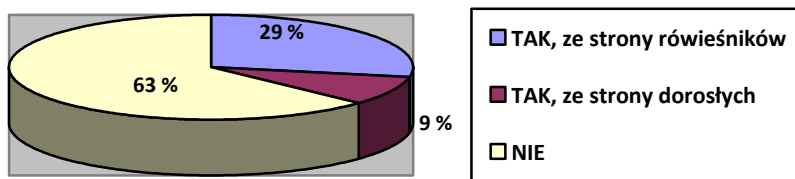
Wykres 19. Czy czujesz się w szkole bezpiecznie?

Źródło: opracowanie własne

Uczniowie deklarują poczucie bezpieczeństwa, a z drugiej strony 75 % twierdzi, że było świadkiem agresji w szkole lub swoim najbliższym otoczeniu, w tym ponad co piąty pytany (22 %) twierdzi, że spotyka się z zachowaniem agresywnym lub przemocą w szkole często. 41 % rzadko spotyka się z takimi zachowaniami, a 18 % uczniów nie spotkało się z nimi wcale. Na pytanie czy kiedykolwiek pytany/a był/a ofiarą zachowań agresywnych lub przemocy 45 uczniów (38 %) odpowiada, że tak. W tym blisko co trzeci (29 %) ze strony rówieśników, a co dziesiąty (9 %) ze strony dorosłych.

Wykres 20. Czy byłeś/-aś kiedykolwiek ofiarą zachowań agresywnych lub przemocy?

Źródło: opracowanie własne

Wśród tych, którzy wskazali, że byli ofiarami przemocy nieco więcej jest chłopców (58 %), osób w wieku 15 i więcej lat. W sytuacji doświadczenia wobec siebie zachowań agresywnych najczęstsze reakcje to:

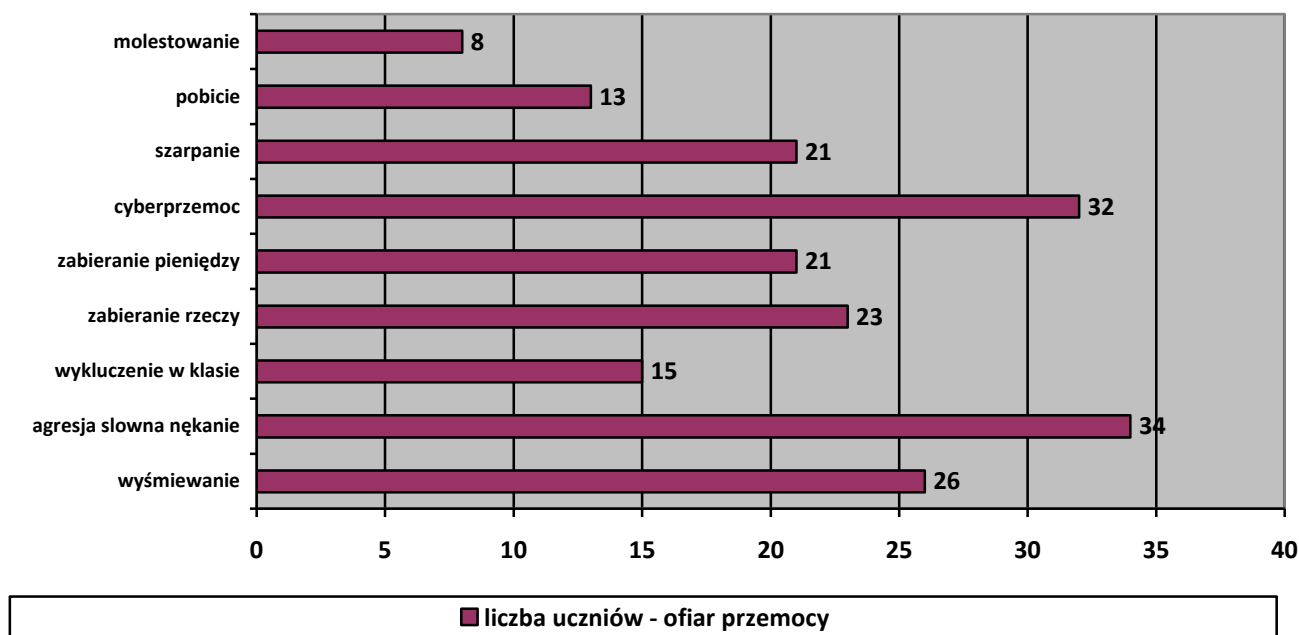
- bronię się także stosując przemoc – 43 % (skoro blisko połowa uczniów uważa, że najlepszą reakcją na przemoc wobec nich jest odpowiadanie agresją czy przemocą, to niestety „spirala” się nakręca);
- ignoruję to, nie reaguję – 38,5 %
- szukam pomocy rodziców – 11 %
- płaczę z tego powodu, jestem bezradny/-a – 7 %
- idę na nauczyciela, wychowawcy, pedagoga – 3 %

Najczęściej uczniowie bezpośrednio doświadczają agresji słownej, przeklinania, krzyku – 28 % uczestników.

Nieco mniej przypadków to:

- hejt i inne formy przemocy w Internecie – 27 %
- publiczne wyśmiewanie, ośmieszanie itp. – 22 %
- zabieranie lub niszczenie rzeczy – 19 %
- szarpanie, popychanie, kopanie – 17 %

Wykres 21. Których z poniższych form przemocy i agresji doświadczyłeś/-aś jako ofiara?

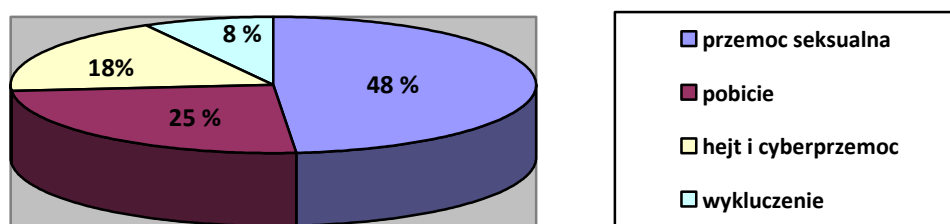
Źródło: opracowanie własne

Osiem osób wskazało w ankiecie, że byli ofiarami przemocy seksualnej, w tym molestowania – w tej grupie jest 5 dziewcząt i 3 chłopców, 5 osób w wieku 15 lat i 3 osoby w wieku 16 lat, 6 uczniów III klasy gimnazjum.

Najbardziej przykre i złe z ww. zachowań agresywnych i przemocowych w opinii pytaných są przede wszystkim:

- przemoc seksualna, molestowanie – najczęściej wskazywane przez 48 % pytaných;
- przemoc fizyczna, pobicie – 25 %;
- hejt w mediach społecznościowych (ośmieszanie) oraz inne formy przemocy w Internecie (rozpowiadanie o kimś kłamstw, zastraszanie, zachęcanie do niebezpiecznych czynności, okaleczenia, samobójstwa itp.) – 18 %;
- wykluczanie z klasy, izolacja, grupowe nękanie- 8 %

Wykres 22. Które z zachowań agresywnych są Twoim zdaniem najbardziej przykre i złe?

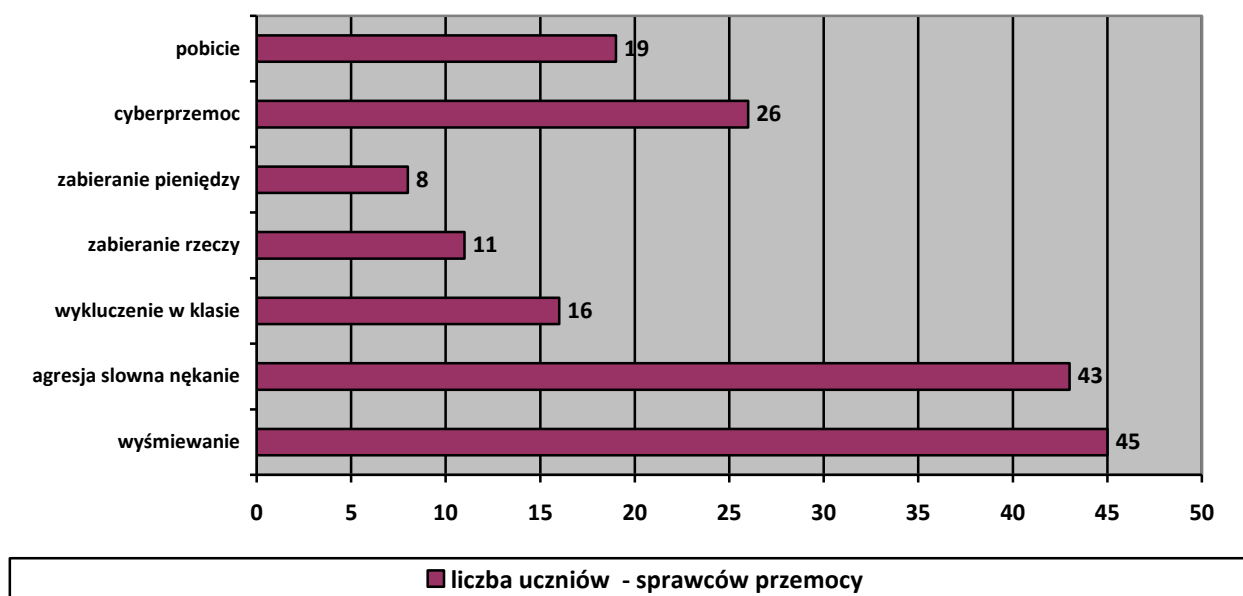

Źródło: opracowanie własne

Na pytanie, w których poniższych zachowania agresywnych uczniowie sami bezpośrednio uczestniczyli w ostatnim roku szkolnym najwięcej osób wskazało na:

- publiczne wyśmiewanie, ośmieszanie itp. – 37,5 % wskazań;
- agresję słowną, przeklinanie, krzyk – 36 %;
- hejt i inne formy przemocy w Internecie - pobicia – 22 %;
- przemoc fizyczna, pobicie – 16 %
- wykluczanie kogoś z klasy, grupowe jego nękanie – 13 %.

Wykres 23. Czy w ostatnim roku szkolnym sam brałeś/-aś udział w którymś z poniższych zachowań?

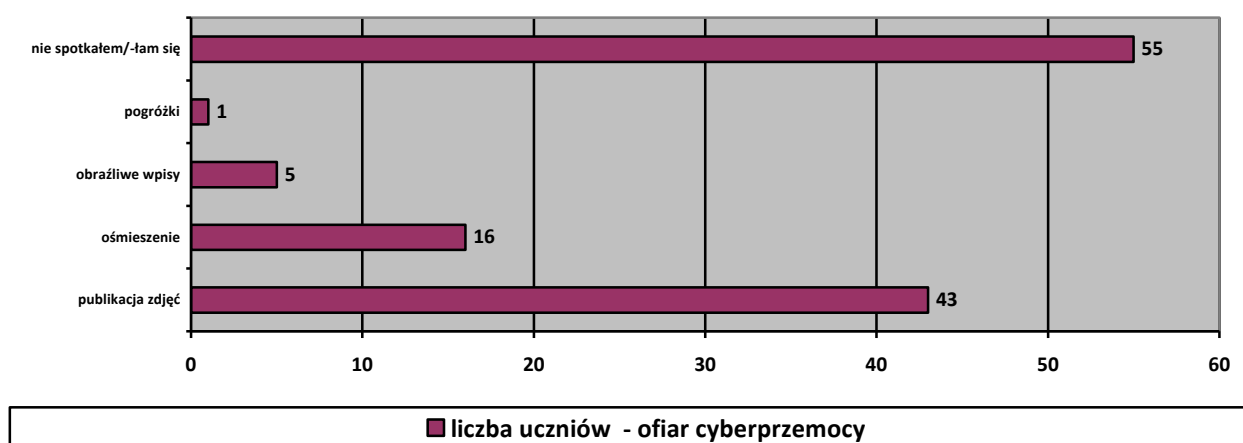

Źródło: opracowanie własne

Dużą wagę dzieci i młodzież przywiązują obecnie do negatywnych skutków przemocy w Internecie – skoro hejt i cyberprzemoc często uważają za bardziej dotkliwą i przykrą niż przemoc fizyczną, pobicie. Dlatego uczniów zapytano o doprecyzowanie przypadków niepożądanych (lub wręcz karalnych) zachowań, z którymi spotkali się w Internecie. Ponad połowa pytaných (53 %) w trakcie korzystania z Internetu spotkała się z negatywnymi przykrymi sytuacjami, w tym:

- ponad co trzeci pytany uczeń (36 %) twierdzi, że ktoś bez jego zgody umieścił w Internecie jego zdjęcie z ośmieszającym komentarzem;
- co dziesiąty (13 %) wskazał, że ktoś jego/ją ośmieszył lub obraził rozpowszechniając nieprawdziwe informacje;
- co dwudziesty uczeń (5 %) otrzymał/ła wpisy z obrażającymi opiniami.

Wykres 24. Czy w trakcie korzystania z Internetu spotkałeś/-aś się z poniższymi?

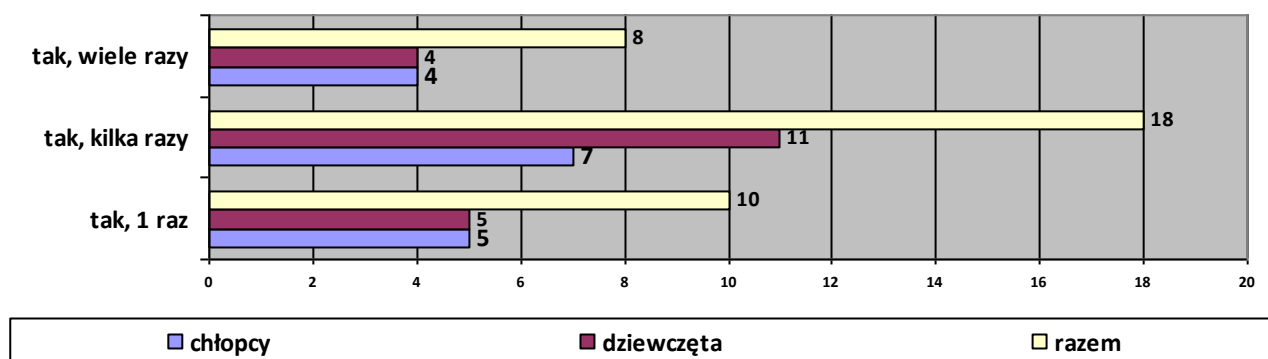

Źródło: opracowanie własne

Ofiarami ww. działań są częściej dziewczyny (57 %) niż chłopcy (43 %), większość w wieku 15 lat. Jednocześnie, mając świadomość tego jak wielkie szkody powodują ww. zachowania, 31 % przyznaje, że osobiście umieścili w Internecie film, zdjęcie lub tzw. mem itp., które miało na celu ośmieszenie kogoś.

W tej grupie jest więcej dziewczyn (56 %). W zdecydowanej większości (80 %) są wśród nich także osoby, które wcześniej wskazywały, że same były ofiarami podobnych działań ze strony innych.

Wykres 25. Czy kiedykolwiek zamieściłeś w Internecie film, zdjęcie itp. ośmieszające kogoś znajomego?

Źródło: opracowanie własne

Blisko połowa pytaných (43 %) ma świadomość, że takie działania mogą być jedną z form cyberprzemocy, która może zakończyć się poważnymi konsekwencjami. Ale co czwarty uczeń (24 %) uważa, że takie zachowania w Internecie to tylko żarty i nieszkodliwa zabawa, a co trzeci (33 %) nie ma na ten temat zdania.

Uczniów zapytano także o kwestie dotyczące przemocy w rodzinie, w tym o ocenę, które zachowania są, a które nie są przemocą. Generalnie uczestnicy badania potrafią racjonalnie ocenić, które z poniższych mają znamiona przemocy, bez względu na to jaki charakter i jak się przejawia ta przemoc. Chociaż w niektórych ocenach wykazują pewne niekonsekwencje np. jako formę przemocy fizycznej większość uważa bicie pasem, a uderzenie ręką już zdecydowanie mniej. Podobnie w przypadku form przemocy psychicznej – znęcanie psychiczne większość uważa za przemoc natomiast poniżanie i obrażanie już mniej osób wskazuje.

Tabela 2. Które z poniższych zachowań ze strony dorosłych to według Ciebie jest przemoc w rodzinie?

	TAK	NIE
uderzenie ręką, danie dziecku klapsa	37 %	63 %
bicie przedmiotem (np. pasem, kablem)	86 %	14 %
zamykanie w jakimś pomieszczeniu lub domu za karę	72 %	28 %
zabranie przez rodziców komputera lub telefonu komórkowego	17 %	83 %
agresja słowna (poniżanie, obrażanie)	77 %	23 %
stanowcze zakazanie dziecku pewnych rzeczy (np. wyjścia na dyskotekę)	22 %	78 %
znęcanie się psychiczne (np. częste mówienie dziecku, że jest głupie, brzydkie)	88 %	12 %
wyrzucenie dziecka z domu np. na noc	83 %	17 %
molestowanie	90 %	10 %
zabranianie wracania do domu w godzinach nocnych	25 %	75 %
odebranie lub zmniejszenie kieszonkowego	14 %	86 %
zabronienie oglądania telewizji lub korzystania z komputera czy Internetu	17 %	83 %
wymaganie od dziecka systematycznej nauki i chodzenia do szkoły	19 %	81 %
odmawianie dziecku jedzenia za karę	84 %	16 %

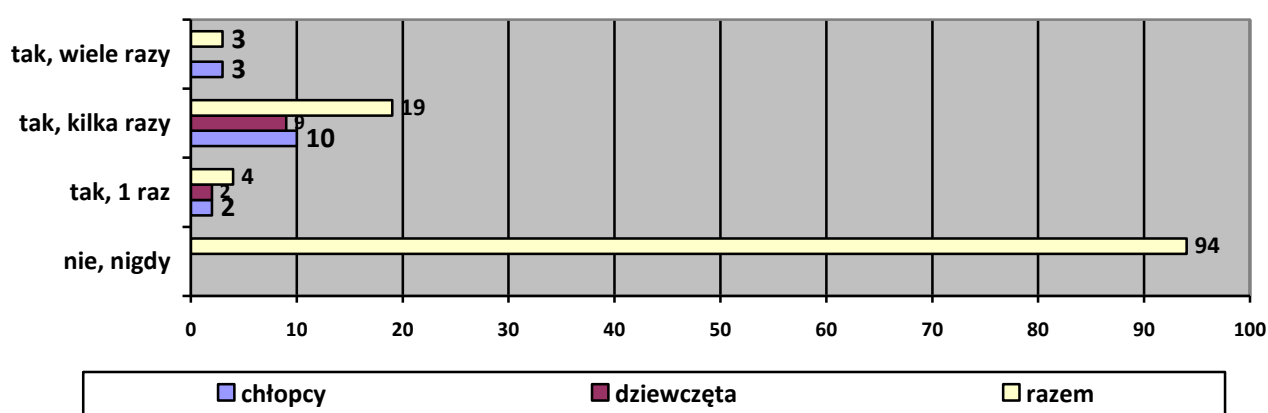
Źródło: opracowanie własne

Z powyższego zestawienia w tabelce wynika, że pytani dość dobrze orientują się, które z powyższych zachowań osób dorosłych wobec dzieci są przemocą, chociaż co piąty pytany uważa, że wymaganie od dziecka systematycznej nauki i chodzenia do szkoły lub stanowcze zakazanie wyjścia na dyskotekę także jest zachowaniem przemocowym wobec niego.

Zdecydowana większość uczniów za przemoc uważa: molestowanie (90 % wskazań), znęcanie się psychiczne (88 %) oraz bicie (86 %).

Biorąc pod uwagę powyższą wiedzę, uczniowie byli zapytani o to, czy rodzice stawiali wobec nich kary cielesne. Zdecydowana większość pytanych (78 %) twierdzi, że nie stosowano wobec nich kar cielesnych. 26 uczniów wskazało, że tak. W tym w większości przypadków (19 na 26 przypadków) było to kilka razy, a w przypadku 3 osób wiele razy. Przemoc fizyczna jako kara częściej stosowana jest wobec chłopców.

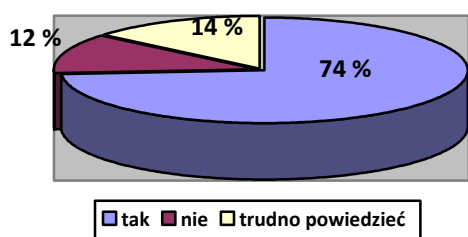
Wykres 26. Czy rodzice stosowali wobec Ciebie jakieś kary cielesne?

Źródło: opracowanie własne

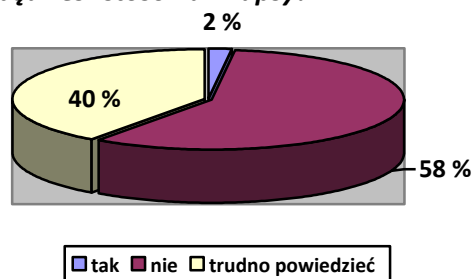
Zdecydowana większość (74 %) uważa, że stosowanie przemocy wobec dzieci ma negatywny wpływ na ich zachowanie w dorosłym życiu. Pewnie dlatego dość duża grupa pytanych (58 %) deklaruje, że w dorosłym życiu nie będą stosować wobec swoich dzieci kar cielesnych.

Wykres 27. Czy stosowanie przemocy wobec dzieci ma wpływ na ich zachowanie w dorosłym życiu?

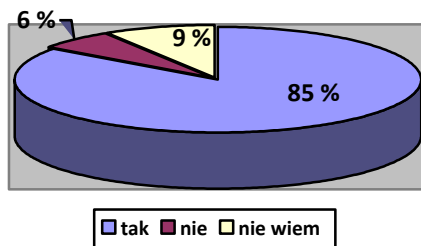
Źródło: opracowanie własne

Wykres 28. Czy jak Ty będziesz kiedyś rodzicem będziesz stosował klapsy?

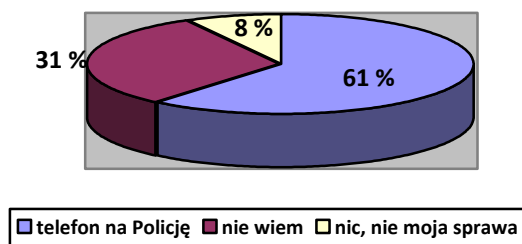
Młodzież w większości deklaruje odpowiedzialną postawę wobec przypadków przemocy wobec dziecka – 85 % twierdzi, że w przypadku bycia świadkiem przemocy wobec dzieci powinno się zawsze zareagować. W takiej sytuacji najczęściej deklarowaną reakcją jest telefon na Policję albo na Niebieską Linie – 61 %. Co trzeci uczeń (31 %) nie wie jak zareagować będąc świadkiem agresji wobec dziecka. 8 % pytanych twierdzi, że to nie ich sprawa i związku z tym nie zrobiliby nic.

Wykres 29. Czy świadek przemocy wobec dziecka zawsze powinien zareagować?

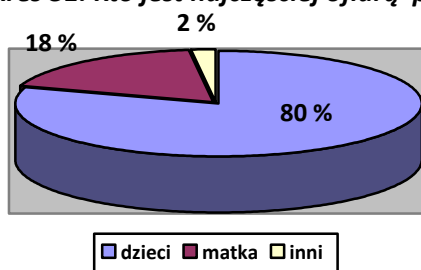
Źródło: opracowanie własne

Wykres 30. Co Ty byś zrobił/a będąc świadkiem przemocy w rodzinie?

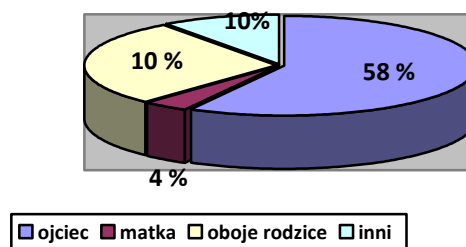

Według uczniów najczęściej ofiarami przemocy w rodzinie są dzieci (80 % wskazań), rzadziej matka – 18 % i inni członkowie rodziny (dziadek babcia itp.) – 2 %. Natomiast w przypadku sprawców najczęściej wymienieni są mężczyźni (ojcowie) – 58 %, zdecydowanie rzadziej oboje rodzice – 28 %, inni (np. starsze rodzeństwo, dziadkowie itp.) – 10 % i matka – 4 %.

Wykres 31. Kto jest najczęściej ofiarą przemocy ?

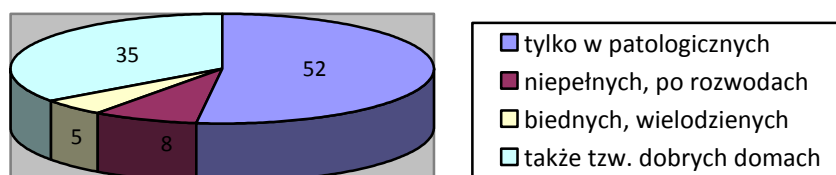
Wykres 32. Kto jest najczęściej sprawcą?

Źródło: opracowanie własne

Duża grupa pytaných uczniów wskazuje na stereotypowe postrzeganie przemocy w rodzinie, bo według ponad połowy (52 %) do przemocy dochodzi tylko w rodzinach patologicznych. Co dziesiąty pytany (8%) uważa, że przemoc występuje tylko w rodzinach niepełnych (po rozwodach), co dwudziesty (5 %), że wyłącznie w rodzinach wielodzietnych, biednych. Co trzeci uczeń (36 %) rozsądnie wskazuje, że występowanie przemocy nie jest jednoznacznie związane z biedą, rozwodem, wielodzietnością itp. i że może zdarzyć się także w tzw. „dobrych” domach.

Wykres 33. W jakich rodzinach najczęściej dochodzi do przemocy?

Źródło: opracowanie własne

Na koniec modułu dotyczącego przemocy zapytano uczniów o ich opinię, które z instytucji, organizacji, podmiotów itp. pomagają w przypadkach przemocy w rodzinie. W ankiecie wymieniono kilka do wyboru (m.in. GOPS, Policję, szkołę, Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”).

Blisko połowa uczniów wskazała, że wszystkie ww. pomagają ofiarom przemocy. Pozostałe odpowiedzi według częstości wskazań to:

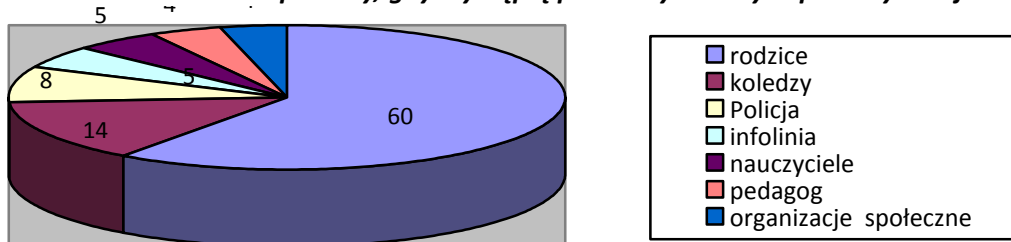
- Policja – 20 %,
- GOPS – 16 %,
- Niebieska Linia – 14 %.

Uczniów zapytano także do kogo oni sami w sytuacji wystąpienia problemów objętych tematyką badania zwróciliby się o pomoc. Ponad 60 % ankietowanych wskazała na swoich rodziców i jest to najczęściej wskazywana odpowiedź. To zrozumiałe, bo do swoich rodziców dzieci mają największe zaufanie i z nimi w pierwszej kolejności dzieci kojarzą poczucie bezpieczeństwa. Chyba, że to rodzice (lub jeden z rodziców) są sprawcami przemocy czy zachowań agresywnych wobec swoich dzieci.

Zdecydowanie rzadziej pytani wskazywali na:

- kolegów/koleżanki – 14 %,
- Policję – 8 %;
- infolinia/telefon zaufania – 5 %;
- wychowawca lub inny nauczyciel – 5 %;
- pedagog szkolny – 4 %;
- różne organizacje społeczne – 4 %.

Wykres 34. Kto może udzielić pomocy, gdy wystąpią problemy o których piszemy w tej ankiecie?

Źródło: opracowanie własne

Wnioski i rekomendacje:

- ✓ większość uczniów czuje się w swojej szkole bezpiecznie – tak wskazuje 73 % pytanych;
- ✓ mimo, że deklarują wysokie poczucie bezpieczeństwa to ponad co trzeci uczeń (38 %) był ofiarą zachowań agresywnych lub przemocowych;
- ✓ najczęściej doświadczają agresji słownej, przeklinania, krzyku – 28 % uczestników, podobne grupa twierdzi, że jest ofiarą hejtu i innych form przemocy w Internecie – 27 %,
 - ✓ blisko połowa (43 %) sytuacji doświadczenia wobec siebie zachowań agresywnych najczęściej broni się także stosując przemoc, czyli koło zachowań agresywnych się zamyka;
- ✓ ponad co trzeci uczeń przyznaje, że w ostatnim roku szkolnym publicznie wyśmiewał i ośmieszał kolegów (38 %), podobna grupa stosowała agresję słowną, przeklinanie, krzyk (36 %), a co czwarty stosował hejt i inne formy przemocy w Internecie;
- ✓ ponad połowa pytanych (53 %) spotkała się z negatywnymi przykrymi sytuacjami w trakcie korzystania z Internetu (ośmieszenie, pomówienie, groźby itp.);

✓ jednocześnie 31 % przyznaje, że osobiście umieścili w Internecie film, zdjęcie lub tzw. mem itp. ośmieszający, czy obrażający kolegów (odpłacając „pięknym za nadobne”), czyli jak w przypadku agresji fizycznej także następuje nakręcanie spirali hejtu;

✓ takie sytuacje są tak często między innymi dlatego, że co czwarty pytany uczeń uważa, że takie zachowania w Internecie to tylko żarty i nieszkodliwa zabawa;

✓ wobec zdecydowanej większości pytaných (78 %) rodzice nie stosują kar cielesnych;

✓ spora grupa pytaných uważa, że do przemocy dochodzi tylko i wyłącznie w rodzinach patologicznych;

✓ w przypadku wystąpienia problemów, których dotyczy ankieta pytaných najczęściej skorciłby się o pomoc do swoich rodziców, chociaż w większości znają także instytucje, podmioty i organizacje, które w takich sytuacjach mogą udzielić im wsparcia.

8. Ocena skuteczności działań profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży

Ostatnia część ankiety dotyczyła dokonania przez uczniów oceny efektywności działań podejmowanych w zakresie profilaktyki uzależnień i przemocy (szczególnie form kierowanych właśnie do dzieci i młodzieży). Według uczestników badania najbardziej skuteczne tym kontekście są:

- spotkania z osobami, które były uzależnione i wyszły z nałogu („żywy” przykład) – 94 wskazań na tak;
- dobry przykład osób znanych (świadczenia osób, które są znane młodym) – 92;
- spotkania z lekarzami SOR, którzy muszą ratować życie np. osobom po zażyciu dopalaczy – 90;
- wydarzenia specjalne typu koncerty, wystawy, happeningi – 65 wskazań na tak.

Tabela 3. Które z poniższych działań są Twoim zadaniem najbardziej skuteczne w przeciwdziałaniu uzależnieniom i przemocy wśród dzieci i młodzieży szkolnej?

	skuteczne
spotkania z osobami, które były uzależnione i wyszły z nałogu	78 %
dobry przykład osób znanych (świadczenia osób, które są znane młodym)	77 %
spotkania z lekarzami Szpitalnych Oddziałów ratunkowych (SOR)	75 %
wydarzenia specjalne typu koncerty, wystawy, happeningi	54 %

Źródło: opracowanie własne

Najmniej skuteczne są w opinii pytaných uczniów (według ilości wskazań na nie) natomiast są:

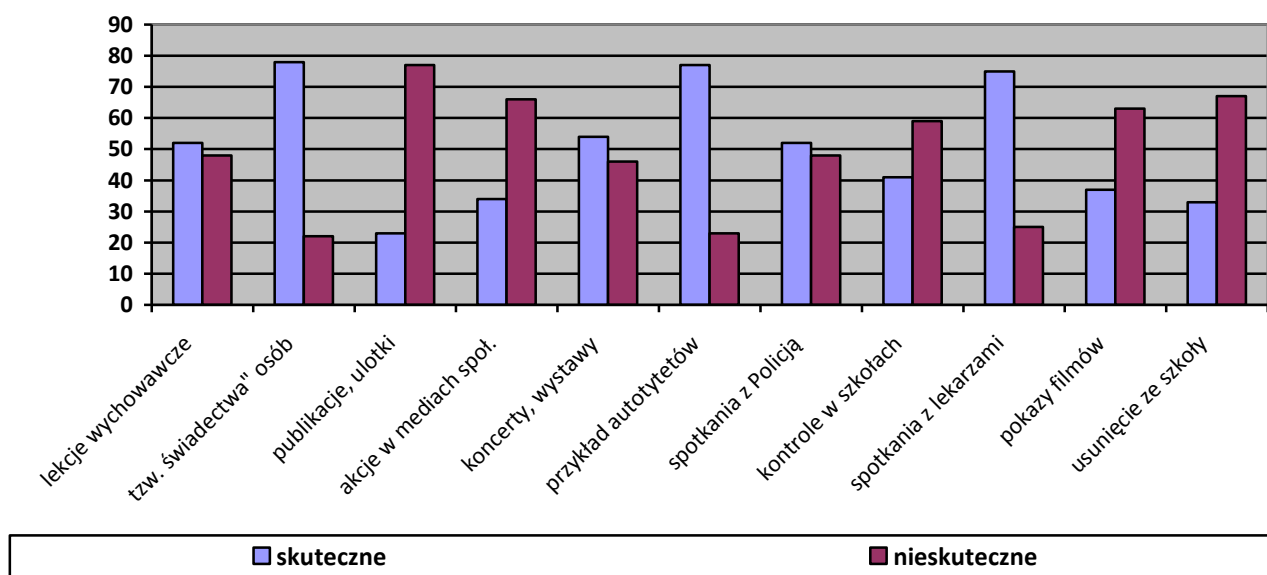
- publikacje, materiały edukacyjne, ulotki itp. – 92 wskazania na nie;
- bezwzględne kary usunięcia ze szkoły za używanie alkoholu lub narkotyków - 80;
- akcje w mediach społecznościowych (facebook, twitter) – 79;
- pokazy filmów dokumentalnych, programów edukacyjnych na ten temat – 76;
- doraźne kontrole w szkołach (poszukiwanie środków psychoaktywnych) – 71.

Tabela 4. Które z poniższych działań są Twoim zadaniem najmniej skuteczne w profilaktyce?

	nieskuteczne
publikacje, materiały edukacyjne, ulotki itp.	77 %
bezwzględne kary usunięcia ze szkoły za używanie alkoholu lub narkotyków	67 %
akcje w mediach społecznościowych (facebook, twitter)	66 %
pokazy filmów dokumentalnych, programów edukacyjnych na ten temat	63 %
doraźne kontrole w szkołach (poszukiwanie środków psychoaktywnych)	59 %

Źródło: opracowanie własne

Wykres 35. Skuteczne i nieskuteczne działania profilaktyczne

Źródło: opracowanie własne

Wnioski i rekomendacje:

- ✓ w opinii uczniów najlepszy skutek zapobiegawczy przynoszą tzw. „studia przypadku”, czyli świadectwa osób, które są wiarygodne, bo sami zmagali się z uzależnieniami i udało im się ocalić zdrowie i życie. Takie działania są realizowane na terenie gminy m.in. spotkania w szkołach z p. Piotrem Lubertowiczem - muzykiem, od wielu lat uzależnionym od alkoholu i narkotyków, na temat zagrożeń wynikających z uzależnienia i trudu terapii;
- ✓ podobne do powyższego działanie to pozytywny przykład osób znanych młodzieży - np. muzyk Robert Litza Friedrich z zespołu Luxtorpeda;
- ✓ ciekawą inicjatywą jest organizowanie cyklicznych spotkań młodzieży z lekarzami (ratownikami medycznymi) ze Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych, pogotowia ratunkowego itp., którzy muszą ratować życie często dzieci np. po zażyciu dopalaczy, próbach samobójczych itp.;
- ✓ skuteczną zdaniem młodzieży formą profilaktyki uzależnień i przemocy są także wydarzenia specjalne (np. koncerty, wystawy, happeningi) ze względu na ich atrakcyjność, różnorodność (muzyka, teatr, plastyka itp.) oraz otwarty charakter;
- ✓ w opinii uczniów nieskuteczne są natomiast formy „represyjne” np. bezwzględne usunięcie ze szkoły za używanie alkoholu lub narkotyków lub doraźne kontrole w szkołach w poszukiwaniu papierosów, środków psychoaktywnych itp.
- ✓ mało przekonujące w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy są także zdaniem pytanых publikacje i materiały edukacyjne typu: ulotki, plakaty, gazetki szkolne oraz pokazy filmów dokumentalnych, programów edukacyjnych na ten temat – podobnych przekazów „wizualnych” otoczeniu społecznym jest tak wiele, że nie przebijają się one ze skutecznym komunikatem „profilaktycznym” do odbiorców;

✓ może natomiast trochę dziwić niska ocena skuteczności dotarcia do młodzieży poprzez akcje w mediach społecznościowych – wskazania te nie są spójne z ogromną popularnością wśród młodzieży np. Facebooka, Twittera, YouTube itp. (może to wynikać z faktu, że z tych mediów młodzież korzysta głównie dla rozrywki);

✓ ze względu na oczekiwania ze strony młodzieży działań profilaktycznych wielodzielnicowych, „niesztabowych” a przede wszystkim komplementarnych i uzupełniających się, uzasadnione jest podejmowanie inicjatyw w partnerstwie różnych instytucji, podmiotów, organizacji i grup zainteresowanych poprawą bezpieczeństwa dzieci i młodzieży (np. szkoły – GOPS – GKRPA – Policja – podmioty lecznicze – poradnie psychologiczno-pedagogiczne – sądy/kuratorzy – organizacje pozarządowe itp.). W partnerstwie można skoordynować wspólne działania, uzupełniać kompetencje poszczególnych instytucji, wymieniać się wiedzą i doświadczeniem itp.

Z analizy działań profilaktycznych podejmowanych na terenie Gminy Brzyska (opis w Diagnostyce część 1) wynika, że taka współpraca jest realizowana (m.in. w ramach aktywności zespołu interdyscyplinarnego). Chodzi więc nie tylko o nawiązanie współpracy, co o przeanalizowanie wyników Diagnostyki (część 2) i w oparciu o wnioski z niej opracowanie planu działania, powołanie grupy roboczej, pozyskanie środków na realizację konkretnych działań służących rzeczywistemu ograniczeniu: spożywania alkoholu, palenia papierosów, zażywania środków psychoaktywnych oraz zachowań agresywnych i przemocowych przez młodzież. Reasumując chodzi o „projektowe” podejście do prowadzenia profilaktyki wśród dzieci i młodzieży (czyli obejmujące konkretne cele, wskaźniki i rezultaty, zadania i sposoby oceny skuteczności realizowanych wspólnie działań).

9. Spis tabel, wykresów i schematów.

Część 1.

Tabela 1. Ludność Gminy Brzyska (dane na 31.12.2018r.) – str. 4

Tabela 2. Ilość punktów sprzedaży alkoholu w Gminie Brzyska – str. 5

Tabela 3. Środki z tytułu wydania pozwoleń na sprzedaż alkoholu w Gminie Brzyska – str. 5

Tabela 4. Łączna kwota sprzedaży alkoholu na terenie Gminy Brzyska (w zł) – str. 5

Tabela 5. Powód trudnej sytuacji życiowej i przyznania pomocy społecznej – str. 6

Tabela 6. Ilość punktów sprzedaży alkoholu w Gminie Brzyska – str. 8

Tabela 7. Ilość punktów sprzedaży alkoholu w Gminie Brzyska – str. 8

Tabela 8. Powód trudnej sytuacji życiowej i przyznania pomocy społecznej – str. 9

Tabela 9. Częstotliwość występowania przemocy w rodzinie w latach 2014-2018 - str. 11

Tabela 10. Głównie działania GOPS w zakresie pracy z osobami uzależnionymi i/lub przemocowymi – str. 14

Tabela 11. Działania podejmowane przez GOPS Brzyska wobec osób doświadczających przemocy – str. 15

Tabela 12. Działania podejmowane przez GOPS Brzyska wobec osób doświadczających przemocy – str. 15

Tabela 13. Zaangażowanie Zespołu Interdyscyplinarnego w Gminie Brzyska w latach 2014-2018 - str. 17

Tabela 14. Działania profilaktyczne w Gminie Brzyska w ostatnich latach – str. 18

Wykres 1. Ludność gminy według ekonomicznych grup wiekowych – str. 4

Wykres 2. Sprzedaż alkoholu na terenie Gminy Brzyska (w mln zł) – str. 6

Wykres 3. Sprzedaż poszczególnych rodzajów alkoholu na terenie Gminy Brzyska (w mln zł) – str. 6

Wykres 4. Ilość Niebieskich kart założonych w Gminie Brzyska w latach 2014-2018 – str. 9

Wykres 5. Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie w latach 2014-2018 – str. 10

Wykres 6. Liczba sprawców przemocy w rodzinie w latach 2014-2018 – str. 10

Schemat 1. Praktyczne zadania diagnozy – str. 3

Schemat 2. Cele strategiczne w Gminnej Strategii RPS dotyczące profilaktyki przemocy i uzależnień – str. 22

Schemat 3. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych a Gminny Program przeciwdziałania przemocy – str. 23

Schemat 4. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych a Gminny Program Wspierania Rodziny – str. 24

Schemat 5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych a Gminny Program Profilaktyki – str. 25

Część 2.

Wykres 1. Uczestnicy badania – str. 28

Wykres 2. Podział uczniów na szkoły i klasy – str. 28

Wykres 3. Opiekę nad uczniami biorącymi udział w badaniu sprawują – str. 28

Wykres 4. Oceny z zachowania uczniów biorących udział w badaniu: – str. 29

Wykres 5. Czy piłeś/-aś kiedykolwiek alkohol – str. 29

Wykres 6. Częstotliwość spożywania napojów alkoholowych przez pytanых uczniów – str. 30

Wykres 7. Alkohol wskazywany jako najczęściej pity przez uczniów – str. 31

Wykres 8. Skąd miałeś/-aś alkohol – str. 31

Wykres 9. W jakich okolicznościach pytani spożywają najczęściej alkohol? – str. 31

Wykres 10. Z jakiego powodu przeważnie spożywany jest alkohol – str. 32

Wykres 11. Czy palisz papierosy? – str. 33

Wykres 12. Czy w klasie są osoby, które palą papierosy? – str. 34

Wykres 13. Częstotliwość palenia papierosów przez pytaných uczniów – str. 34

Wykres 14. Powody sięgania po papierosy – str. 35

Wykres 15. Co najczęściej skłania do palenia papierosów? – str. 35

Wykres 16. Czy kiedykolwiek zażywałeś/-aś narkotyki? – str. 36

Wykres 17. Czy w Twojej klasie są osoby, które zażywają narkotyki? – str. 37

Wykres 18. Częstotliwość zażywania narkotyków przez pytaných uczniów – str. 37

Wykres 19. Czy czujesz się w szkole bezpiecznie? – str. 39

Wykres 20. Czy byłeś/-aś kiedykolwiek ofiarą zachowań agresywnych lub przemocy? – str. 39

Wykres 21. Których z poniższych form przemocy i agresji doświadczyłeś/-aś jako ofiara – str.40

Wykres 22. Które z zachowań agresywnych są Twoim zdaniem najbardziej przykre i złe? – str. 40

Wykres 23. Czy w ostatnim roku szkolnym sam brałeś/-aś udział w którymś z poniższych zachowań? – str. 41

Wykres 24. Czy w trakcie korzystania z Internetu spotkałeś/-aś się z poniższymi zachowaniami? – str. 41

Wykres 25. Czy kiedykolwiek zamieściłeś w Internecie film, zdjęcie itp. ośmieszające kogoś znajomego? – str. 42

Wykres 26. Czy rodzice stosowali wobec Ciebie jakieś kary cielesne? – str. 43

Wykres 27. Czy stosowanie przemocy wobec dzieci ma wpływ na ich zachowanie w dorosłym życiu – str. 43

Wykres 28. Czy jak Ty będziesz kiedyś rodzicem będziesz stosował klapsy? – str. 43

Wykres 29. Czy świadek przemocy wobec dziecka zawsze powinien zareagować? – str. 44

Wykres 30. Co Ty byś zrobił/a będąc świadkiem przemocy w rodzinie? – str. 44

Wykres 31. Kto jest najczęściej ofiarą przemocy – str. 44

Wykres 32. Kto jest najczęściej sprawcą? – str. 44

Wykres 33. W jakich rodzinach najczęściej dochodzi do przemocy? – str. 44

Wykres 34. Kto może udzielić pomocy, gdy wystąpią problemy o których piszemy w tej ankiecie – str. 45

Wykres 35. Skuteczne i nieskuteczne działania profilaktyczne – str. 47

Tabela 1. Cechy uczniów, które odpowiedziały, że piły już alkohol – str. 29

Tabela 2. Które z poniższych zachowań ze strony dorosłych to według Ciebie jest przemoc w rodzinie? – str. 42

Tabela 3. Które z poniższych działań są Twoim zdaniem najbardziej skuteczne w profilaktyce uzależnień i przemocy wśród dzieci i młodzieży szkolnej? – str. 46

Tabela 4. Które z poniższych działań są Twoim zdaniem najmniej skuteczne w profilaktyce? – str. 46